

THE PLACE OF ROOT VALUES IN SOCIAL STUDIES TEXTBOOK¹**Sanem TABAK**

Asst. Prof. Dr., Ordu University, Turkey, sanemuca@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8905-4042

Erhan YAYLAK

Asst. Prof. Dr., Ordu University, Turkey, erhanyaylak@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4612-3041

Accepted: 04.11.2019 Received: 20.03.2020.

ABSTRACT

The present study in which it was aimed to examine the condition of root values that is included in the social studies curriculum issued by Ministry of National Education (MNE) in 2018 in the social studies textbook (4th, 5th, 6th, and 7th) and to examine the development processes of each root value in the social studies textbook between the 4th and 7th grades, was conducted with basic qualitative research design. The data of the research was obtained with a document review method from the Primary School 4th grade Social Studies and Middle School 5th, 6th, and 7th grade Social Studies textbooks (4 pieces). Content analysis was conducted by using MaxQDA qualitative data analysis program to the data obtained from research documents. Each grade included in the 2018 social studies curriculum constitutes the theme of the research, each learning field constitutes the category of the research, and each root value constitutes the code of the research. As a result of the content analysis of the social studies textbook conducted within the context of the research, a total of 1.100 root values determined as 332 in the fourth grade, 245 in the fifth grade, 256 in the sixth grade, and 267 in the seventh grade. These root values were determined within the Individual and Society learning field (236), Culture and Heritage learning field (234), People, Places, and Environments learning field (43), Science, Technology, and Society learning field (165), Production, Distribution, and Consumption learning field (104), Active Citizenship learning field (225), and Global Connections learning field (90). It was concluded that the most mentioned root values in the social studies textbooks were Scientificness (186), Freedom (146), Solidarity (95), and Helpfulness (90) and the least included root values were Justice (29), Diligence (25), Saving (24), Giving importance to unity of family (11), and Honesty (9). Based on the results of the research, the following suggestions were made; in the social studies textbooks, Giving importance to the unity of family, Justice, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, Respect, Saving, and Patriotism values should be included more in the "Individual and Society" learning fields. The integration of root values included in the curricula and the Geography subjects included in the social studies textbooks should be provided. Love, Respect, Honesty, Justice, Equality, Saving, and Helpfulness values should be included more in the "Science, Technology, and Society" learning fields. Peace, Honesty, Equality, Love, Respect, and Patriotism values should be included more in the "Production, Distribution, and Consumption" learning fields. Diligence, Honesty, and Respect values should be included more in the "Active Citizenship" learning fields. Patriotism, Peace, and Sensitivity values should be included more in the "Global Connections" learning fields. Overall, Justice, Honesty, Giving importance to the unity of family, Aesthetics, Peace, Independence, Solidarity, Sensitivity, and Love values should be included more in the social studies textbooks. Instead of fluctuations in the repetition frequency of root values included in the 2018 social studies curriculum between the fourth and seventh grades, a specific standard can be provided.

Keywords: Social studies textbook, curriculum, root value.

¹ A part of this article was presented at the 4th International Symposium of Education and Values (ISOEVA) İstanbul, Turkey on 10 - 13 September 2019.

INTRODUCTION

In the etymological analyses conducted on the word education, it can be observed that it was derived from raising and growing (Varış, 1978). According to Reboul (1991), who researched the meanings attributed to the education phenomenon from a historical perspective, the act of education was performed with three acts as teaching, forming, and raising in the historical process. The act of raising is about parenting education, the act of teaching is about school education, and the act of forming is about professional expertise. From this point of view, there is a social relationship process within the act of teaching that starts with family and continues with school, and it is also aimed to acquire the skills that an individual requires and to fulfill the requirements of the society (Yılmaz & Sarpkaya, 2015).

There are several definitions of education. According to Durkheim (2016), education is the socialization of young generations, according to Ertürk (1979), it is the intentional and desired change of behavior, according to Fidan and Erden (1994), it is the intentional enculturation process, according to Oğuzkan (1981), it is acquiring the required knowledge, skill, and perspective for an individual to gain a place in the society, according to Varış (1978), it is the interaction of individuals with dynamics that affect their development in the social life. When the definitions are examined, it can be observed that with the emphasize on the desired change, intentional enculturation processes and the place of an individual in the society, education establishes a connection between the individual and society, and thus it has a social function. While the requirements, expectations, cognitive, and affective development of an individual is based in the education process, it also provides the fulfillment of requirements and expectations of the society. Therefore, it can be stated that the education process is an important building block in socialization. An education approach directed at socialization is a process that starts from the birth of an individual with parenting education and continues with peer groups, mass communication tools, various institutions, and social groups and activities that an individual participates in. Schools undertake the duty of acquiring desired features, transferring the values of the society, customs, and traditions openly or implicitly to an individual in this process, which starts with parenting education (Kumral, 2016). Schools are the most important social institutions that reveal the social function of education and transfer the culture of society in a planned way. The values, traditions, customs, and morals of the society can be conveyed to an individual in a planned and open way through the acquisitions in the curricula in the schools. The most fundamental purpose while conveying the values, traditions, customs, and morals of the society is the harmony of the individual with society. Individuals can cognitively, affectively, physically, culturally, and socially interact with all the dynamics that constitute the social structure by harmonizing with the values and culture of the society.

According to the Turkish Language Association (TDK) (2019), value is defined as "an abstract measurement that determines the importance of something and the whole of material and non-material elements that include the social, cultural, economic, and scientific values that a nation possesses." Schwartz (1992) defines the concept of value as; choosing actions, advocating these actions, and the criteria that individuals use in order to evaluate themselves, people, and incidents. According to Ulusoy and Tay (2011), value is the belief that provides the existence, operation, and continuity of a social structure, and receives approval, incentive, and protection by the

individuals who constitute the social structure. Doğanay (2015) defines value as the opinions that we care about and affect our lives. When the definitions and characteristics of value are examined, it can be observed that the concept of value is an important concept that affects the social structure and provides the conveyance of cultural elements that come with social structure. Today in which social change is experienced rapidly, while it is provided for individuals to keep up with this change, it is also crucial to acquire these social values to the individuals. As stated by Yel and Aladağ (2015), it would be difficult for a society to sustain its existence if it becomes distant with its values during social change. Thus, value education comes into prominence in terms of acquiring social values. Value education is defined as the acquisition process of positive values with appropriate plans, strategies, methods, and techniques to the students through curricula in schools (Demircioğlu & Demircioğlu, 2016). Value education is a process that starts with family. However, since the values acquired in the family are not given consciously and systematically, differences can be observed from a family to family. Therefore, schools undertake an important role in giving values systematically and in a programmed way (Ersoy & Şahin, 2012). Individuals gain basic knowledge and skills, starting from the primary school in order to comply with society. In addition to this knowledge and skills, the development of beliefs, attitudes, and values of individuals is also important. At this point, individuals would be able to actively participate in the socialization process with the value education that is given systematically starting from the primary school, and thus, develop democratic attitude, value, and beliefs (Doğanay, 2015; Yel & Aladağ, 2015).

Social studies education is one of the most important structures that uses individuals and life as base, gives information about the cultural properties of the individuals' society, aims to acquire national and universal values, attitudes, and beliefs to the individuals, and aims individuals to be aware and conscious about the social and cultural values (Doğanay, 2015; Özdemir, 2009; Yel & Aladağ, 2015). İnan (2019) states the general purposes of social studies education as "acquiring historical consciousness and social thinking ability, providing individuals to participate in democracy, raising active citizens, guiding individuals to be virtuous." Safran (2011) emphasizes the main purpose of the social studies education as raising active citizens and defines active citizens as individuals who adopted and internalized the culture of their society and tried to improve this culture. Thus, the harmony of the individual to the society, which is emphasized in particular in the social studies education can be interpreted as the harmony of individuals to the cultural values of the society. Considering the main purposes of social studies education and the importance of value education, it can be observed that social studies course is an important course in which students acquire the concept of value in a systematic and programmed way. Similarly, Schwartz (2012) states that the concept of value in social studies education is important.

When the place of value education in the social studies curricula is examined, it can be observed that value and value education has an important place that continuously improves in 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1998, and 2005 curricula (Tay & Ünlü, 2016). In the curricula that were prepared after 2005, social and cultural values have gained a prominent place, the emphasize in the value education have increased, and even the values that are required to acquire to the students are being emphasized under separate topics (Ministry of National Education [MNE], 2005). The 18th National Education Council organized in 2010 and the first lesson notice that was issued in

the same year (MNE, 2010b), the importance is given to value education have increased. It was observed that the emphasis on the value education has increased starting from the curricula that were prepared in 2010. In the curriculum that started to be applied from 2018, the values that are required to be acquired to the students in all of the curricula instead of only including in the social studies were stated under the name of “root values (justice, giving importance to unity of family, independence, peace, scientificness, diligence, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, love, responsibility, saving, patriotism, and helpfulness)”. In the principles of the application of the social studies curriculum, it was stated that the acquisitions were associated with the defined root values (MNE, 2018). Similarly, in the MNE Textbooks and Educational Materials regulation (2012) it is stated that these root values should be included in the content by developing activities and texts about the root values which are emphasized both in the textbooks and curriculum.

The studies which examine the inclusion of values in the social studies curricula and the textbooks can be found in the related literature. Studies on the comparison of values education in the social studies curricula of different countries about the inclusion of values in the social studies curricula (Bursa & Çengelci-Köse, 2017; Kafadar, Öztürk & Katılmış, 2018; Meray, Kuş & Karatekin, 2012) and the place of value education in the social studies curricula that were applied in different years in Turkey (Balci & Yanpar-Yelken, 2013; Ercan, 2001; Evin & Kafadar, 2004; Kan, 2010; Keskin, 2008; Sarıcan, 2006; Tay, 2017; Tonga & Uslu, 2015) can be observed in the literature.

When the studies in the literature about the social studies textbooks are examined, there were studies which examined the values in the reading texts in the 5th grade textbooks (Aktan & Padem, 2013), the approaches towards value education in the 6th and 7th grade textbooks (Ersoy & Şahin, 2012), and the values in the 4th and 5th grade textbooks (Kuş, Meray & Karatekin, 2013). There was only one study (Karasu-Avcı & Faiz, 2018) which examined the 4th and 5th-grade textbooks that were prepared by the social studies curriculum executed in 2018. In the literature review, there were not any studies that extensively examined the values in the textbooks prepared by the curricula of social studies, which starts from 4th grade and lasts until 7th grade.

Considering the aims and the curricula of the social studies course, it is important to determine how these values are included in the textbooks, which are prepared by the acquisitions included in the social studies curriculum. Thus, in the present study which aims to examine the values included in the social studies curriculum and textbooks of 2018 4th-7th grades, answers were sought for two important questions:

1. What is the frequency of repeating the root values included in the 2018 curriculum of learning fields in the 4th-7th-grade social studies textbooks?
2. What is the improvement and alteration condition of these values between the fourth grade of primary school and the seventh grade of middle school?

METHOD

In this part, it was aimed to reach impartial interpretations with the obtained findings by explaining the design of the research, data collection and analysis in detail.

Research Design

The present study, which aims to examine the condition of root values included in the curricula issued in 2018 within the learning fields of 4th-7th-grade social studies textbooks prepared by the same curriculum, was conducted with basic qualitative research design. Basic qualitative research can be seen in all the discipline fields and apply in practice fields. This research design is one of the most commonly used qualitative research designs. The data in the basic qualitative research is collected with interviews, observations or document reviews (Merriam, 2013). Textbooks were used in the present study as the document. A typical analysis method in document review is the content analysis, which is the quantitative analysis in the document. Krippendorff (2004) defines content analysis as a research technique that helps to make repeatable and valid inferences from the texts towards the context (as cited in Robson, 2017). In this study, content analysis method was used in order to examine the subject in detail. This study was carried out in accordance with the rules of research and publication ethics.

Study Documents

Since it was aimed to examine the root values included in the 2018 curriculum in the social studies textbooks (4th, 5th, 6th, and 7th grade), the data was collected with the document review method. The documents mentioned above are the social studies textbooks that were published in the Education Informatics Network (EIN) by the Ministry of National Education. The criterion for choosing these documents is the fact that they were prepared based on the learning field and are easily accessible from the EBA public network environment. Information about the study documents was given in Table 1.

Table 1. Information about the Study Documents

Grade	Author/s	About the Publishing House
Primary School Social Studies 4	Sami TÜYSÜZ	Tuna Matbaa/Ankara, 2018.
Middle School Social Studies 5	Erhan ŞAHİN	Anadol Yayıncılık/Ankara, 2018.
Middle School Social Studies 6	Faruk Gökalp Yılmaz Hasan Bayraktar M. Kemal Özden Murat Akpınar Ömer Evin	Milli Eğitim Yayınevi (Netbil Basım ve Yayıncılık)/Ankara, 2018.
Middle School Social Studies 7	Gökhan Gültekin Murat Akpınar Mustafa Nohutcu Pınar Özerdoğan Seher Aygün	Milli Eğitim Yayınevi (Netbil Basım ve Yayıncılık)/Ankara, 2018.

Data Analysis

The data in the present study were collected by applying the stages of document review method. In this context, the updated curricula of Social Studies course that was started to be applied from the academic year of 2018-2019 in the primary and middle school were accessed from the Education Informatics Network (EIN) general network page. Root values included in the 2018 social studies curriculum were used as a basis. Within the context of these root values, the words justice, unity of family, independence, peace, scientificness, diligence, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, love, responsibility, saving, patriotism, and helpfulness were determined and all of the documents were examined within this context. The study data were analyzed by using content analysis. Creswell (2013) defined the process steps of content analysis in the qualitative study as the preparation and organization of data, coding of the data, and reduction of the codes to themes by associating, presenting and interpreting the findings. A code in a qualitative study is usually a word or short statement that has a summarizer, remarkable and/or stimulant feature for a part of language-based or visual data (Saldana, 2016). In this study, grades in the social studies curriculum constitute the themes, learning fields constitute the categories, and root values included in the curriculum constitute the codes. The obtained data were examined within the scope of content analysis with the MaxQDA program and with two researchers in different dates and places. One of the researchers is a specialist faculty member in the field of social studies education and the other in the curriculum and teaching field. The reliability formula which was suggested by Miles and Huberman (2016) as $\text{Reliability} = \text{Agreement} / (\text{Agreement} + \text{Disagreement}) \times 100$ for the reliability calculation of the study. The reliability of the study was calculated as 93%. If the reliability calculation is above 70%, the study is considered as reliable. According to the obtained result, it was regarded that the study is reliable

FINDINGS

One of the purposes of the study is to determine the frequency of including the root values in the learning fields of social studies textbooks in the 2018 social studies curriculum. In accordance with this purpose, the values included in the learning field in the curriculum of social studies were examined one by one and the obtained findings were presented in this section. The frequency of repeating root values on the "Individual and Society" learning field in the social studies textbooks was given in Figure 1.

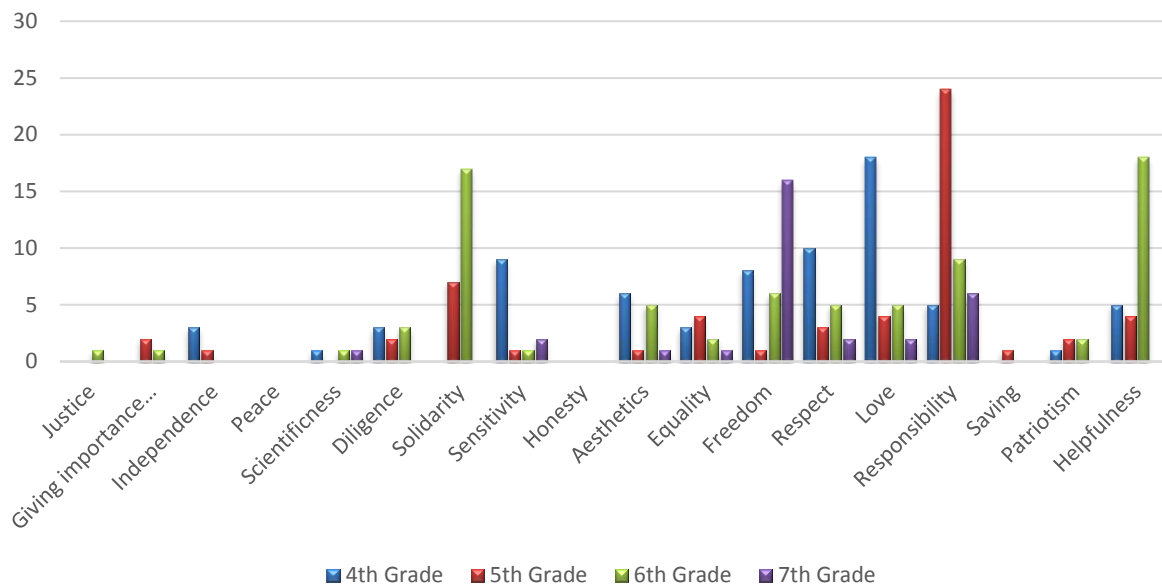

Figure 1. The Frequency of Repeating Root Values on the “Individual and Society” Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 1 is examined, it can be observed that the values included in the “*Individual and Society*” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Love (f:18, 25.00%), Respect (f:10, 13.89%), Sensitivity (f:9, 12.50%), Freedom (f:8, 11.11%), Aesthetics (f:6, 8.33%), Responsibility (f:5, 6.94%), Helpfulness (f:5, 6.94%), Equality (f:3, 4.17%), Diligence (f:3, 4.17%), Independence (f:3, 4.17%), Scientificness (f:1, 1.39%), Patriotism (f:1, 1.39%). Justice, Giving importance to the unity of family, Peace, Solidarity, Honesty, and Saving values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Individual and Society*” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; “*You will reinforce your love towards your country and nation, acknowledge your rights and responsibilities, improve your sensitivity about the human rights.*” (Love, Patriotism, Sensitivity; p.10).

It can be observed that the values included in the “*Individual and Society*” learning field in the 5th grade social studies textbook and their frequency were; Responsibility (f:24, 42.1%), Solidarity (f:7, 12.2%), Equality (f:4, 7.02%), Love (f:4, 7.02%), Helpfulness (f:4, 7.02%), Respect (f:3, 5.26%), Giving importance to unity of family (f:2, 3.51%), Diligence (f:2, 3.51%), Patriotism (f:2, 3.51%), Independence (f:1, 1.75%), Sensitivity (f:1, 1.75%), Aesthetics (f:1, 1.75%), Freedom (f:1, 1.75%), and Saving (f:1, 1.75%). Justice, Peace, Scientificness, and Honesty values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Individual and Society*” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; “*Social Studies course provides us to comprehend the importance of knowing the rights that we possess from our birth and our responsibilities towards each other*” (Responsibility; p.11).

It can be observed that the values included in the “*Individual and Society*” learning field in the 6th grade social studies textbook and their frequency were; Helpfulness (f:18; %23.6), Solidarity (f:17; 22.3%), Responsibility (f:9;

11.8%), Freedom (f:6; 7.89%), Aesthetics (f:5; 6.58%), Respect (f:5; 6.58%), Love (f:5; 6.58%), Diligence (f:3; 3.95%), Equality (f:2; 2.63%), Patriotism (f:2; 2.63%), Justice (f:1; 1.32%), Giving importance to unity of family (f:1; 1.32%), Scientificness (f:1; 1.32%), and Sensitivity (f:1; 1.32%). However, values such as Independence, Peace, Honesty, and Saving was not mentioned at all. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Individual and Society” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; “Our family which is the first place where we share our happiness and sadness is the most important group that we take part. Thus, domestic roles should be performed with the emotions of love, respect, solidarity, and helpfulness.” (Helpfulness, Solidarity, Giving importance to Unity of Family, Love, Respect; p.13).

It can be observed that the values included in the “Individual and Society” learning field in the 7th grade social studies textbook and their frequency were; Freedom(f:16; 51.6%), Responsibility (f:6; 19.3%), Sensitivity (f:2; 6.45%), Respect (f:2; 6.45%), Love (f:2; 6.45%), Scientificness (f:1; 3.23%), Aesthetics (f:1; 3.23%), and Equality (f:1; 3.23%). On the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Diligence, Solidarity, Honesty, Saving, Patriotism, and Helpfulness values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Individual and Society” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; “Sometimes our rights, mass communication freedom or right of our privacy may be violated. In such circumstances, knowing our rights and the ways of claiming our rights is our responsibility as a citizen. For instance, false news can be published about us in the media organs. In these situations, you may desire to correct this news through the law (denial).” (Freedom, Responsibility; p.35). The frequency of repeating root values on the “Culture and Heritage” learning field in the social studies textbooks was given in Figure 2.

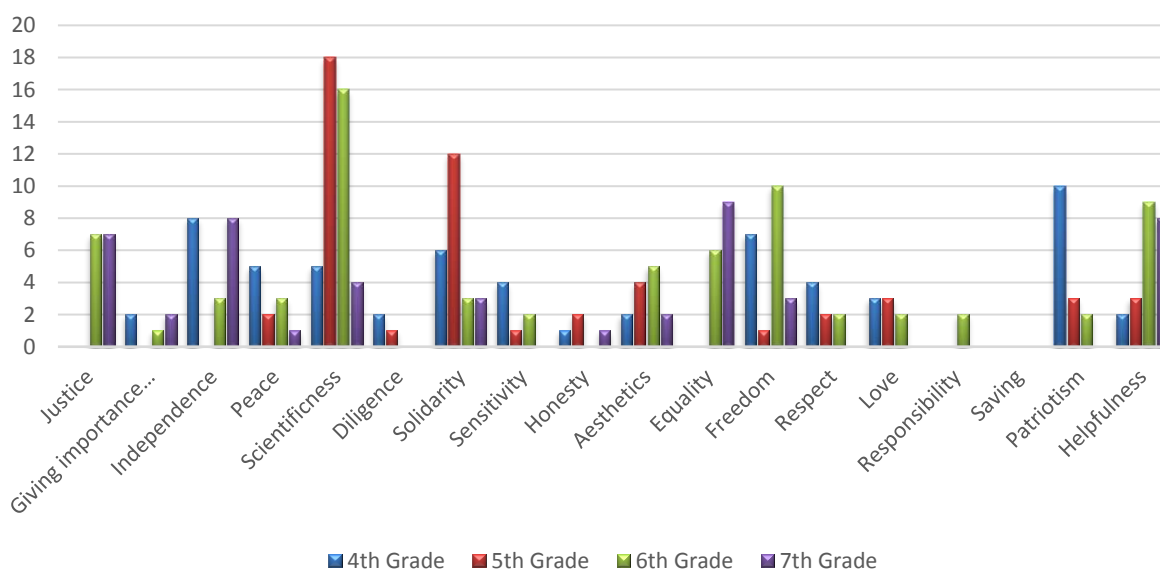

Figure 2. The Frequency of Repeating Root Values on the “Culture and Heritage” Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 2 is examined, it can be observed that the values included in the “Culture and Heritage” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Patriotism (f:10; 16.39%), Independence (f:8; 13.11%), Freedom (f:7; 11.48%), Solidarity (f:6; 9.84%), Peace (f:5; 8.20%), Scientificness (f:5; 8.20%), Sensitivity (f:4; 6.56%), Respect (f:4; 6.56%), Love (f:3; 4.92%), Giving importance to unity of family (f:2; 3.28%), Diligence (f:2; 3.28%), Aesthetics (f:2; 3.28%), Helpfulness (f:2; 3.28%) and Honesty (f:1; 1.64%). Justice, Responsibility, and Saving values were not included in this learning field. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Individual and Society” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; *“After the Armistice of Mudros, our southern provinces were first invaded by English, and then French. French who invaded Adana, Maraş, Antep, and Urfa collaborated with Armenian people living in the region.* (Freedom; p.52).

In the 5th-grade social studies textbook, *Scientificness* and *Solidarity* values come into prominence in the “Culture and Heritage” learning field. It can be observed that the values included in this learning field and their frequency were; Scientificness (f:18; 34.62%), Solidarity (f:12; 23.08%), Aesthetics (f:4; 7.69%), Love (f:3; 5.77%), Patriotism (f:3; 5.77%), Helpfulness (f:3; 5.77%), Peace (f:2; 3.85%), Honesty (f:2; 3.85%), Respect (f:2; 3.85%), Diligence (f:1; 1.92%), Sensitivity (f:1; 1.92%), and Freedom (f:1; 1.92%). Values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Equality, Responsibility, and Saving were not included in the learning field of 5th grade. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Culture and Heritage” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; *“The free thought environment provided by this administrative mentality established a ground for Ionians to develop in science, astrology, art, medicine, and philosophy.”* (Scientificness, Freedom; p.37).

It can be observed that values such as Scientificness, Freedom, Helpfulness, and Justice were repeated in the “Culture and Heritage” learning field in the 6th-grade social studies textbook. It can be observed that the values included in this learning field and their frequency were; Scientificness (f:16; 21.92%), Freedom (f:10; 13.70%), Helpfulness (f:9; 12.33%), Justice (f:7; 9.59%), Equality (f:6; 8.22%), Aesthetics (f:5; 6.85%), Independence (f:3; 4.11%), Peace (f:3; 4.11%), Solidarity (f:3; 4.11%), Sensitivity (f:2; 2.74%), Respect (f:2; 2.74%), Love (f:2; 2.74%), Responsibility (f:2; 2.74%), Patriotism (f:2; 2.74%), and Giving importance to unity of family (f:1; 1.37%). On the other hand, values such as Diligence and Saving were not included in the learning field of 6th grade. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Culture and Heritage” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; *“The unchanging provisions of the ceremony were justice, goodness, and equality.”* (Justice, Helpfulness, Equality; p.43).

It was observed that the values such as Equality, Helpfulness, Independence, and Justice were repeated more frequently in the “Culture and Heritage” learning field in the 7th-grade social studies textbook. It can be observed that the values included in this learning field and their frequency were; Equality (f:9; 18.75%), Independence (f:8; 16.67%), Helpfulness (f:8; 16.67%), Justice (f:7; 14.58%), Scientificness (f:4; 8.33%), Solidarity (f:3; 6.25%), Freedom (f:3; 6.25%), Giving importance to unity of family (f:2; 4.17%), Aesthetics (f:2; 4.17%), Peace (f:1; 2.08%), and Honesty (f:1; 2.08%). However, values such as Honesty, Diligence, and Saving was not included. The following

sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Culture and Heritage” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; “All of the preparations that Mehmed II made for the conquest indicates that he made use of the science and technology of his period. With the help of this technology, Mehmed II conquered the city by demolishing the walls that were thought to be indestructible.” (Scientificness; p.56). The frequency of repeating root values on the “People, Places, and Environments” learning field in the social studies textbooks was given in Figure 3.

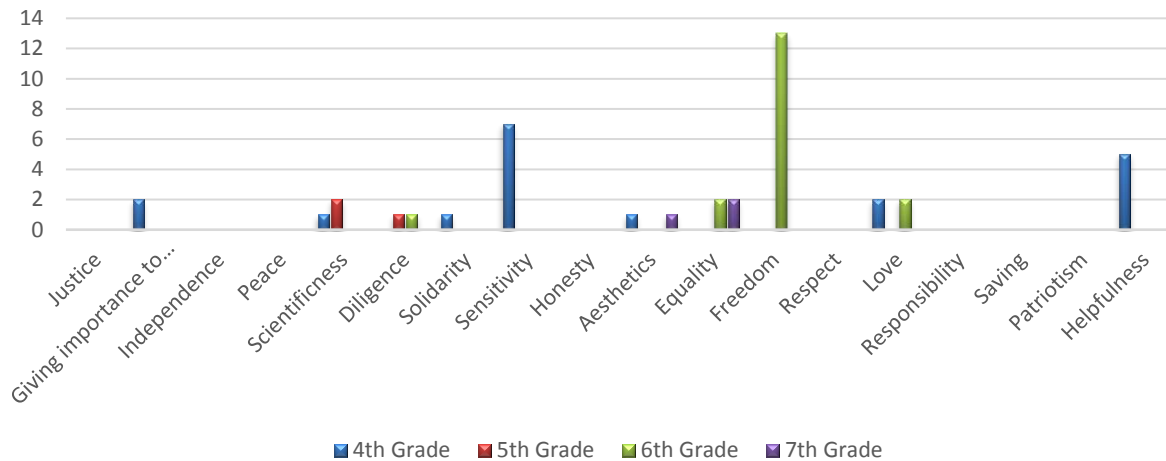

Figure 3. The Frequency of Repeating Root Values on the “People, Places, and Environments” Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 3 is examined, it can be observed that the values included in the “Culture and Heritage” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Sensitivity (f:7; 36.84%), Helpfulness (f:5; 26.32%), Giving importance to unity of family (f:2; 10.53%), Love (f:2; 10.53%), Scientificness (f:1; 5.26%), Solidarity (f:1; 5.26%), and Aesthetics (f:1; 5.26%). On the other hand, values such as Justice, Independence, Peace, Diligence, Honesty, Equality, Freedom, Respect, Responsibility, Saving, and Patriotism were not mentioned. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “People, Places, and Environments” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; “The cute squirrels on the cherry trees embellished my life. I felt that my love for the birds and nature increased after knowing them. Thus, I acknowledged that we should be more sensitive towards living beings in nature and the natural environment.” (Sensitivity, Love; p.72).

It can be observed that the values included in the “People, Places, and Environments” learning field in the 5th-grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:2; 66.67%) and Diligence (f:1; %33.33). Values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Solidarity, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, Freedom, Respect, Love, Responsibility, Saving, and Patriotism were not included in the 5th grade. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “People, Places, and Environments” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; “Glaciers start to melt

with the increase in the average temperature of our world. This situation threatens the life of creatures living in glaciers and may cause near-shore settlements to submerge." (Scientificness; p.85).

It can be observed that the values included in "People, Places, and Environments" learning field in the 6th grade social studies textbook and their frequency were; Freedom (f:13; 72.22%), Equality (f:2; 11.11%), Love (f:2; 11.11%), and Diligence (f:1; 5.56%). Values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Scientificness, Solidarity, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Respect, Saving, and Patriotism were not included in the 7th grade. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the "People, Places, and Environments" learning field in the 7th grade Social Studies textbook; "Our freedom of settlement and travel is guaranteed in the Human Rights Declaration and in the Constitution." (Freedom; p.118).

It can be observed that the values included in "People, Places, and Environments" learning field in the 6th-grade social studies textbook and their frequency were; Equality (f:2; 66.67%), and Aesthetics (f:1; 33.33%). Values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Solidarity, Sensitivity, Honesty, Freedom, Respect, Love, Responsibility, Saving, and Patriotism were not included in the 7th grade. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the "People, Places, and Environments" learning field in the 6th grade Social Studies textbook; "The lengths of meridians are equal to each other and spring shaped (Equality; p.95). The frequency of repeating root values on the "Science, Technology, and Society" learning field in the social studies textbooks were given in Figure 4.

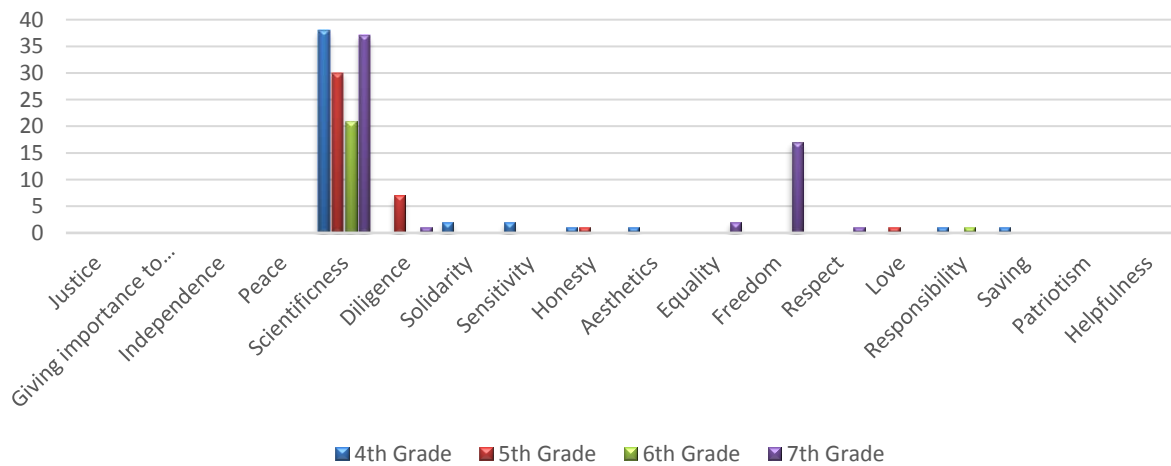

Figure 4. The Frequency of Root Values on the "Science, Technology, and Society" Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 4 is examined, it can be observed that the values included in the "Science, Technology, and Society" learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:38; 82.6%), Solidarity (f:2; 4.35%), Sensitivity (f:2; 4.35%), Honesty (f:1; 2.17%), Aesthetics (f:1; 2.17%), Responsibility (f:1; 2.17%), and Saving (f:1; 2.17%). On the other hand, values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Diligence, Equality, Freedom, Respect, Love, Patriotism were not included in the 4th grade.

The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; “Thomas Edison was one of the most important inventors that contributed to the development of lamps. Edison did not give up trying, although he failed numerous times. At the end of these patient practices, he invented the efficient lamp which had long durability and in which he used carbon wire.” (Scientificness; p.104).

It can be observed that the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 5th grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:30; 76.9%), Diligence (f:7; 17.9%), Honesty (f:1; 2.56%), and Love (f:1; 2.56%). On the contrary to these values, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Solidarity, Sensitivity, Aesthetics, Equality, Freedom, Respect, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; “The inventions that humans put forward in the past made technology to develop easily in the later periods. Basic inventions such as writing, paper, printing, wheel, money, compass, and lamp were improved in time. Especially with the help of writing, paper, and printing, people increased their knowledge and had the opportunity to make new inventions. Each new invention made our lives easier and affected our social and communal relationships.” (Scientificness; p.96).

It can be observed that the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 6th-grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:21; 95.4%) and Responsibility (f:1; 4.55%). It was observed that Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Solidarity, Sensitivity, Aesthetics, Equality, Freedom, Respect, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness values were not mentioned. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; “We learn the environment and the world we live in the Social Studies course. We travel across our history and acquire the skill of being an active citizen. Sciences such as history, geography, citizenship, and sociology which acquire these knowledge and skills is called Social Studies.” (Scientificness; p.123).

It can be observed that the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 7th grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:37; 63.7%), Freedom (f:17; 29.3%), Equality (f:2; 3.45%), Diligence (f:1; 1.72%), and Respect (f:1; 1.72%). On the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Solidarity, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Love, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Science, Technology, and Society” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; “Turkish-Islamic scientists devoted themselves to science without expecting any benefit for themselves. Since these people did not give up despite various difficulties and spared most of their time to their studies, contributed scientific developments.” (Scientificness, Diligence; p. 149). The frequency of repeating root values on the “Production, Distribution, and Consumption” learning field in the social studies textbooks were given in Figure 5.

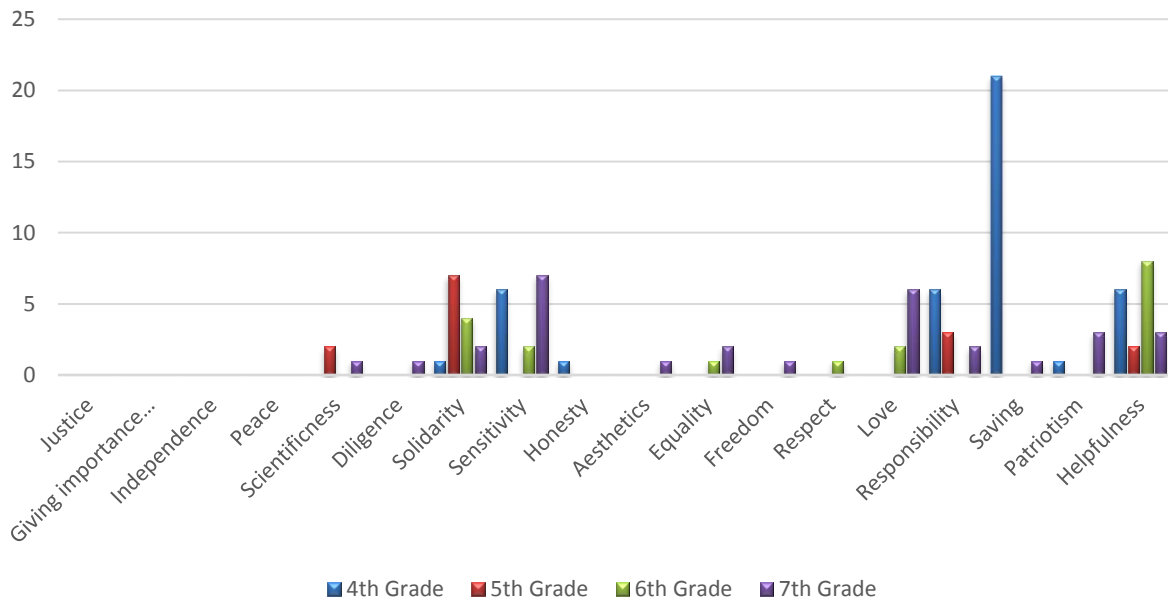

Figure 5. The Frequency of Repeating Root Values on the “Production, Distribution, and Consumption” Learning Field in the Social Studies

When Figure 5 is examined, it can be observed that the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Saving (f:21; 50.0%), Sensitivity (f:6; 14.29%), Responsibility (f:6; 14.29%), Helpfulness (f:6; 14.29%), Solidarity (f:1; 2.38%), Honesty (f:1; 2.38%), and Patriotism (f:1; 2.38%). On the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Aesthetics, Equality, Freedom, Respect, and Love values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; “*These competitions encourage students to think about the damages of wasting. The competitions create awareness and sensitivity towards wasting.*” (Saving, Sensitivity; p.143).

It can be observed that the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 5th grade social studies textbook and their frequency were; Solidarity (f:7; 50.0%), Responsibility (f:3; 21.43%), Scientificness (f:2; 14.29%), Helpfulness (f:2; 14.29%). Apart from these values, it was observed values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Diligence, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, Freedom, Respect, Love, Saving, and Patriotism were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; “*People used to organize their social activities such as a wedding, henna night, and circumcision feast in front of their homes. They cared to protect the cultural values that they saw from their families. The cooperation and solidarity between the people were quite strong.*” (Solidarity, Helpfulness; p.133).

It can be observed that the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 6th grade social studies textbook and their frequency were; Helpfulness (f:8; 40.0%) Solidarity (f:4; 20.0%), Sensitivity (f:2; 10.0%), Love (f:2; 10.0%), Equality (f:1; 5.0%), and Respect (f:1; 5.0%). On the contrary to these values, values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Honesty, Aesthetics, Freedom, Responsibility, Saving, and Patriotism were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; “*Foundations provided support for people in need without discriminating religion, language, race, and opinions.*” (Helpfulness, Equality; p.169).

It can be observed that the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 7th grade social studies textbook and their frequency were; Sensitivity (f:7; 23.33%), Love (f:6; 20.0%), Patriotism (f:3; 10.0%), Helpfulness (f:3; 10.0%), Solidarity (f:2; 6.67%), Equality (f:2; 6.67%), Responsibility (f:2; 6.67%), Scientificness (f:1; 3.33%), Diligence (f:1; 3.33%), Aesthetics (f:1; 3.33%), Freedom (f:1; 3.33%), and Saving (f:1; %3.33). On the other hand, values such as Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Honesty, Respect, etc. were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “*Production, Distribution, and Consumption*” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; “*Aşık Veysel (Şatıroğlu) who was born in Sivrialan village of Şarkışla County in Sivas province in 1894 is a complete lover of nature. Aşık Veysel contributed lots of works to our folk songs. One of these works is his folk song "Kara Toprak (Black Soil)". Aşık Veysel who reflected the place of soil in our lives gave us a lesson of love of nature in his testament.* (Sensitivity, Love; p.148). The frequency of repeating root values on the “Active Citizenship” learning field in the social studies textbooks was given in Figure 6.

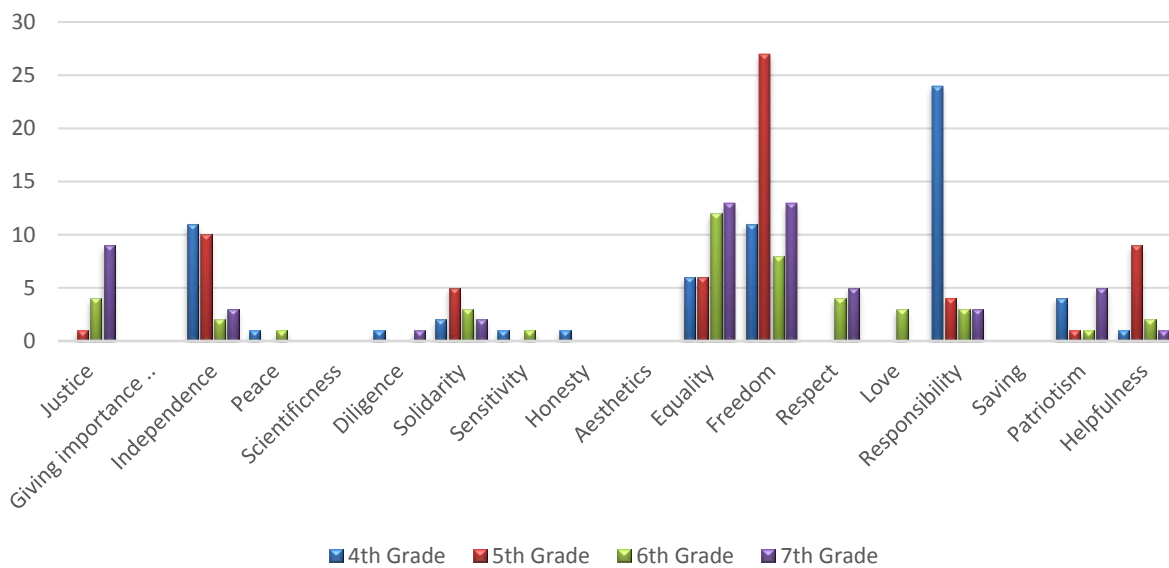

Figure 6. The Frequency of Repeating Root Values on the “Active Citizenship” Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 6 is examined, it can be observed that the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Responsibility (f:24; 37.50%), Independence (f:11; 17.19%), Freedom (f:11; 17.19%), Equality (f:6; 9.38%), Patriotism (f:4; 6.25%), Solidarity (f:2; 3.13%), Peace (f:1; 1.56%), Diligence (f:1; 1.56%), Sensitivity (f:1; 1.56%), Honesty (f:1; 1.56%), Helpfulness (f:1; 1.56%). On the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Scientificness, Aesthetics, Respect, Love, and Saving values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; *“Freedom is not limitless. For this reason, people cannot act however they wish in their homes, schools, in traffic or on the streets. For instance, a driver cannot run a red light by saying ‘I have freedom.’ Similarly, nobody can act irresponsibly by saying ‘I have a right to litter.’ or ‘I can speak loudly in public transport vehicles.”* (Responsibility, Freedom; p.157).

It can be observed that the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 5th grade social studies textbook and their frequency were; Freedom (f:27; 42.86%), Independence (f:10; 15.87%), Helpfulness (f:9; 14.29%), Equality (f:6; 9.52%), Solidarity (f:5; 7.94%), Responsibility (f:4; 6.35%), Justice (f:1; 1.59%), Patriotism (f:1; 1.59%). On the other hand, Giving importance to the unity of family, Peace, Scientificness, Diligence, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Respect, Love, and Saving were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; *“Individuals state their opinions with their free will. They turn to freedom of thought in order to protect their rights when necessary.”* (Independence, Freedom; p.170).

It can be observed that the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 6th grade social studies textbook and their frequency were; Equality (f:12; 27.27%), Freedom (f:8; 18.18%), Justice (f:4; 9.09%), Respect (f:4; 9.09%), Solidarity (f:3; 6.82%), Love (f:3; 6.82%), Responsibility (f:3; 6.82%), Independence (f:2; 4.55%), Helpfulness (f:2; 4.55%), Peace (f:1; 2.27%), Sensitivity (f:1; 2.27%), Patriotism (f:1; 2.27%). However, Giving importance to the unity of family, Scientificness, Diligence, Honesty, Aesthetics, and Saving values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; *“Justice was a governmental law in Old Turkic governments. Even the khan was punished if he acted against the law.”* (Justice, Equality; p.199).

It can be observed that the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 7th grade social studies textbook and their frequency were; Freedom (f:13; 23.64%), Equality (f:13; 23.64%), Justice (f:9; 16.36%), Respect (f:5; 9.09%), Patriotism (f:5; 9.09%), Independence (f:3; 5.45%), Responsibility (f:3; 5.45%), Solidarity (f:2; 3.64%), Diligence (f:1; 1.82%), and Helpfulness (f:1; 1.82%). Giving importance to the unity of family, Peace, Scientificness, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Love, and Saving values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Active Citizenship” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; *“Democratic social life is based on equality, right, and justice.”* (Equality, Justice; p.201). The frequency of repeating root values on the "Global Connections" learning field in the social studies textbooks were given in Figure 7.

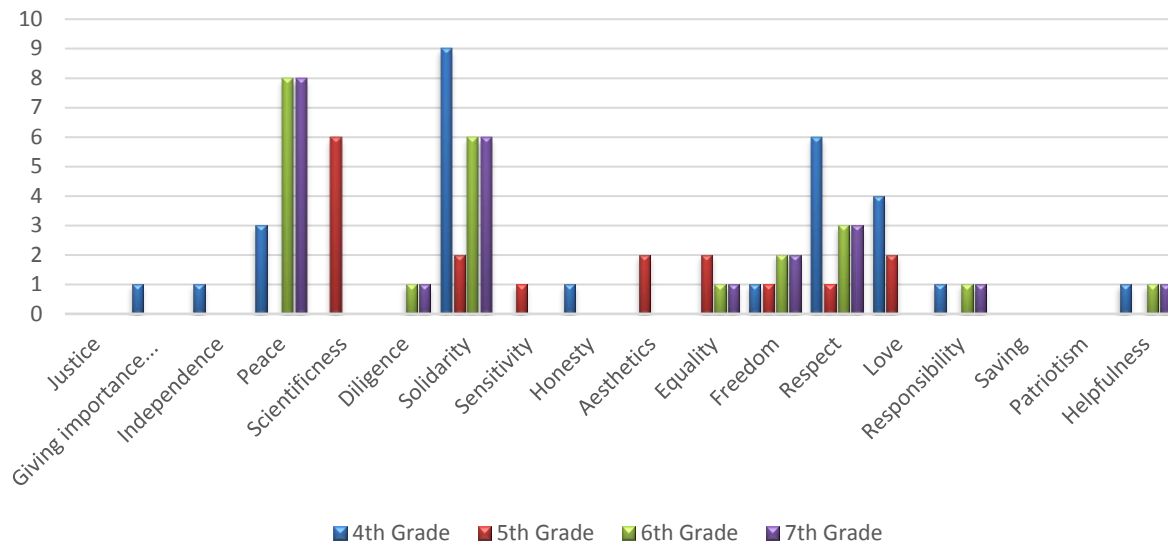

Figure 7. The Frequency of Root Values on the “Global Connections” Learning Field in the Social Studies Textbooks

When Figure 7 is examined, it can be observed that the values included in the “Global Connections” learning field in the 4th grade social studies textbook and their frequency were; Solidarity (f:9; 32.14%), Respect (f:6; 21.43%), Love (f:4; 14.29%), Peace (f:3; 10.71%), Giving importance to unity of family (f:1; 3.57%), Independence (f:1; 3.57%), Honesty (f:1; 3.57%), Freedom (f:1; %3.57), Responsibility (f:1; 3.57%), and Helpfulness (f:1; 3.57%). Values such as Justice, Scientificness, Diligence, Sensitivity, Aesthetics, Equality, Saving, and Patriotism were not included in addition to these values. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Global Connections” learning field in the 4th grade Social Studies textbook; “The collaboration between Turkey-Turkmenistan follow a positive course in every field, notably as foreign policy, commerce, and economy, culture and education (Solidarity; p.184).

It can be observed that the values included in the “Global Connections” learning field in the 5th grade social studies textbook and their frequency were; Scientificness (f:6; 35.29%), Solidarity (f:2; 11.76%), Aesthetics (f:2; 11.76%), Equality (f:2; 11.76%), Love (f:2; 11.76%), Sensitivity (f:1; 11.76%), Freedom (f:1; 11.76%), and Respect (f:1; 11.76%). On the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Peace, Diligence, Honesty, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Global Connections” learning field in the 5th grade Social Studies textbook; “As a result of studies conducted by certain scientists, technologies which satisfy the requirements of all humanity. As a result of the obtained information, the invented tools made life easier.” (Scientificness; p.191).

It can be observed that the values included in the “Global Connections” learning field in the 6th grade social studies textbook and their frequency were; Peace (f:8; 34.78%), Solidarity (f:6; 26.09%), Respect (f:3; 13.04%), Freedom (f:2; 8.70%), Diligence (f:1; 4.35%), Equality (f:1; 4.35%), Responsibility (f:1; 4.35%), Helpfulness (f:1; 4.35%). On

the other hand, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Scientificness, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Love, Saving, and Patriotism values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Global Connections” learning field in the 6th grade Social Studies textbook; *“It encourages a comprehensive collaboration between the countries that speak Turkish. It contributes to regional and global peace. The collaboration within the scope of the Turkish Council between the participant countries is created on the basis of common history, culture, identity, and the special solidarity that originate from the language unity of people who speak Turkish.”* (Solidarity, Peace; p.223).

It can be observed that the values included in the “Global Connections” learning field in the 7th grade social studies textbook and their frequency were; Peace (f:8, 36.36%), Solidarity (f:6; 26.09%), Respect (f:3; 13.04%), Freedom (f:2; 8.70%), Diligence (f:1; 4.35%), Equality (f:1; 4.35%), Responsibility (f:1; 4.35%), and Helpfulness (f:1; 4.35%). On the contrary to these values, Justice, Giving importance to the unity of family, Independence, Scientificness, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Love, Saving, and Patriotism values were not included. The following sentences can be given as examples for direct statements about the values included in the “Global Connections” learning field in the 7th grade Social Studies textbook; *“Atatürk is an outstanding leader and revolutionary who strove for, international understanding, collaboration, and peace and is the first leader who fought against colonialism and expansionism He is the founder of Turkish Republic who was respectful to the human rights, pioneer of world peace, and did not discriminate people for their color, language, religion, race.”* (Respect, Peace, Equality, Solidarity, Freedom, Diligence; p.220).

The Improvement Process of Root Values between the 4th-7th Grade

In this part, it was aimed to examine the findings and interpretations about the improvement process of root values between the 4th-7th grade, which is one of the aims of the study. The improvement process of Justice, Giving importance to the unity of the family, Independence, Peace, Scientificness, and Diligence Root Values between the 4th-7th grades were given in Figure 8.

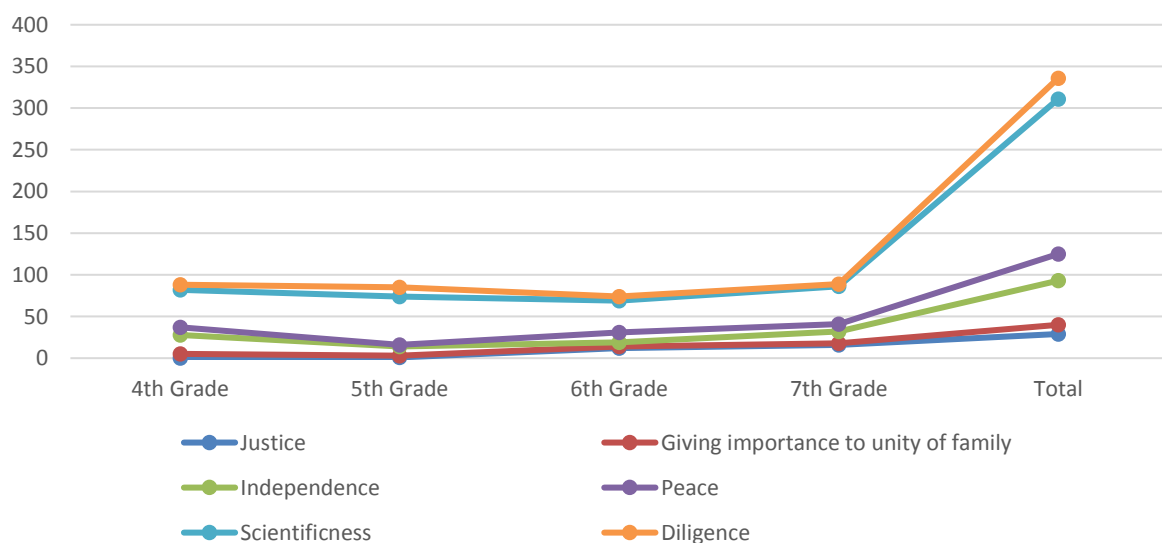

Figure 8. The improvement process of Justice, Giving importance to unity of the family, Independence, Peace, Scientificness, and Diligence Root Values between the 4th-7th Grade

When figure 8 is examined, it was concluded that there weren't sharp changes in the improvement process of *Justice, Giving importance to unity of family, Independence, Peace, Scientificness, and Diligence* root values between the 4th-7th grade, there wasn't a significant difference between the fourth and seventh grade in terms of *Independence, Peace, Scientificness, and Diligence* root values, and the *Justice and Giving importance to unity of family* root values slightly increased in this process. However, when the increase in the frequency of repeating these root values is examined, it can be observed that it is insufficient.

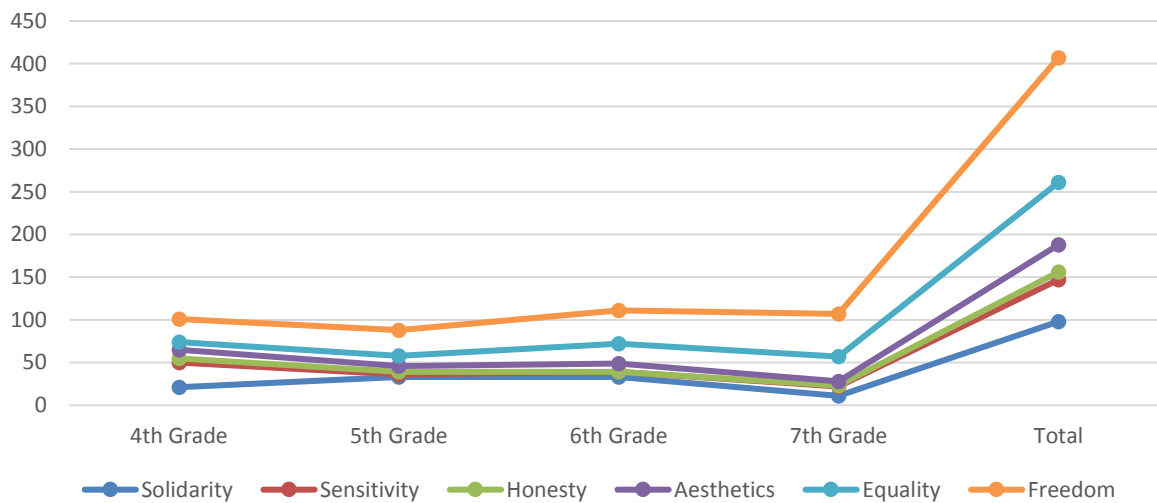

Figure 9. The Improvement Process of Solidarity, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, and Freedom Root Values between the 4th-7th grades

When the improvement process of *Solidarity, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality* and *Freedom* root values between the 4th-7th grade is examined in Figure 9 , it was concluded that except for the *Solidarity* root value, all of the root values decreased in the transition from fourth grade to fifth grade, however, they increased in the sixth grade, and finally the aforementioned root values decreased in the seventh grade, It was also concluded that except for the *Freedom* root value, all of the root values decreased in the seventh grade compared to fourth grade in the social studies textbooks. On the other hand, the most frequently repeated root value was *Freedom*, and the least frequently repeated root value was *Solidarity*.

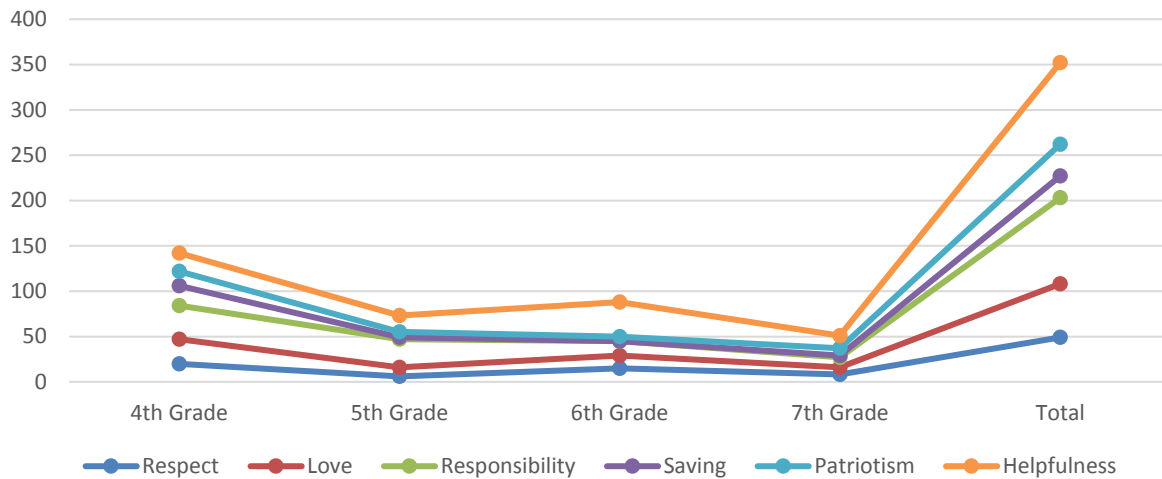

Figure 10. The Improvement Process of Respect, Love, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness Root Values between the 4th-7th grade

When Figure 10 is examined, it was observed that *Respect, Love, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness* root values repeated the most in the fourth grade compared to other grades. The repetition which decreased in the fifth grade decreased again in the seventh grade although it demonstrated a slight increase in the sixth grade. Among these six values, the most frequently repeated root value was *Responsibility*, and the least frequently repeated root value was *Respect*. The root values such as *Respect, Love, Responsibility, Saving, Patriotism, and Helpfulness* decrease in the social studies textbooks as the grades of students' progress.

CONCLUSION, DISCUSSION and SUGGESTIONS

In the present study, the values included in the textbooks that were prepared based on the 4th - 7th-grade social studies curriculum (MNE, 2018) were evaluated in accordance with learning fields, improvements, and changes by grade level. In this direction, 236 root values were included in the "Individual and Society" learning field. The values included in the "Individual and Society" learning field differ in 4th, 5th, 6th and 7th-grade levels. According to this, it was observed that the value of *Love* stood out in the "Individual and Society" fourth-grade learning field while *Responsibility* stood out in the fifth grade, *Helpfulness*, and *Solidarity* in the sixth grade and *Freedom* in the seventh-grade level. Unlike the emphasized values, it was observed that values such as *Justice, Peace, Honesty, and Saving* were not mentioned. Values such as giving importance to the unity of family, *Scientificness, Diligence, and Patriotism* were rarely mentioned. In the social studies curriculum (MNE, 2018), it was stated that this learning field was related to psychology, sociology and social psychology. In this learning field, self-awareness, showing respect towards different types of people in the society, awareness of one's duties and responsibilities in social groups, living in harmony with the society, and awareness of one's roles in the establishment of social harmony were emphasized. In this context, it was concluded that this learning field was represented in the examined textbooks with *Love, Responsibility, Helpfulness, Solidarity and Freedom* values by grade levels. It was observed that Giving importance to the unity of family value was rarely emphasized in this learning field, which is based on

socialization. The most important environment where individuals learn about the culture of their society is family, and individuals begin to internalize certain values in this process. Therefore, it is necessary to increase the level of emphasis placed on the value of family and giving importance to unity of family in social studies textbooks. In addition to this value, it was concluded that the values of Justice, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, Respect, Saving, and Patriotism, which are considered to be of importance in the socialization process, were not included in the textbooks within this learning field. In a study conducted by Kılıç and Babayigit (2017), it was determined that there were a decrease in the love, respect and responsibility values of primary school students and that students were generally egocentric and experiencing socialization problems. Considering the importance of social studies in socialization and value education, it is important to place more emphasis on these values and concepts in textbooks.

Two hundred thirty-four root value expressions were included in the "Culture and Heritage" learning field. It was observed that *Patriotism* value stood out in the fourth-grade level while *Scientificness* and *Solidarity* stood out in the fifth-grade level, *Scientificness*, *Freedom*, and *Helpfulness* in the sixth-grade level, and *Equality* and *Independence* in the seventh-grade level. In contrast with the values that stood out, values such as *Giving importance to the unity of family*, *Diligence*, *Responsibility*, and *Love* were rarely mentioned. It was concluded that the "Culture and Heritage" learning field was represented with *Patriotism*, *Scientificness*, *Solidarity*, *Equality*, *Independence*, *Helpfulness* and *Freedom* root values. This learning field is mainly focused on history education. As stated by Demircioğlu and Tokdemir (2008), the education of important skills such as *the acquisition of national values*, *scientificness*, *solidarity*, and *tolerance* plays an important role in the conveyance of cultural heritage. Ulusoy (2010) emphasized that values such as *the acquisition of national culture*, *human rights*, and *justice* are important parts of history education; and that students can acquire values such as *awareness of citizenship*, *respect*, *responsibility*, *devotion to national culture*, and *tolerance* through history education. For this reason, conveyance of these values is of importance in terms of forming a national identity in students. It was observed that the stated values were generally included in the examined textbooks.

It was concluded that the "People, Places, and Environments" learning field included less (43) root values compared to other learning fields. Geography subjects are included in a large part of this learning field. It was observed that root values such as *Sensitivity* and *Helpfulness* stood out in the fourth-grade level while *Scientificness* slightly stood out in the fifth-grade level, *Freedom* in the sixth-grade level and *Equality* in the seventh-grade level. On the other hand, root values such as *Justice*, *Independence*, *Peace*, *Honesty*, *Respect*, *Responsibility*, *Saving* and *Patriotism* were not included in this learning field. Lambert (1999) stated that value education was not involved in geography curricula and textbooks although there were many subject fields in geography teaching where these values can be included. Similarly, Çifçi (2016) stated that most of the geography subjects could be implemented along with value education. From this viewpoint, the geography subjects included in social studies should be unified with the values in the curricula.

One hundred sixty-five root value expressions were included in the "Science, Technology and Society" learning field. It was concluded that these root values were generally related to Scientificness in all grade levels. In addition

to the root value Scientificness, Freedom stood out in the seventh-grade level. However, root values such as *Justice, Giving importance to the Unity of Family, Independence, Peace, Love, Patriotism, and Helpfulness* were not mentioned. It was observed that this learning field focused on skills such as awareness towards scientific developments, scientific research skills, awareness of the effects of scientific and technological developments on society, and evaluating the contribution of free thought to scientific developments. It was determined in the examinations conducted in this context that the values of scientificness and freedom were placed at the forefront in the textbooks. However, although technology affects social relations, it was found that values such as Love, Respect, Honesty, Justice, Equality, Saving and Helpfulness were not included in the textbooks. Therefore, a limited number of values were included in this learning field.

A total of 106 root value expressions were included in the "Production, Distribution and Consumption" learning field, and it was determined that root values such as *Saving* and *Responsibility* were emphasized to an extent and that this situation applied to only the fourth-grade level. On the other hand, root values such as *Solidarity* stood out at the fifth-grade level, *Helpfulness* in the sixth-grade level and *Sensitivity and Love* in the seventh-grade level. It was stated in the curriculum that this learning field was related to economy in particular (MNE, 2018). From this viewpoint, this learning field was based on the acquisition of features such as consumer awareness, awareness of economic activities within one's family and environment, researching professions of interest and acquiring awareness towards their content, and researching the duties and responsibilities of institutions and non-governmental organizations. In the examinations, it was observed that values such as *Saving* and *Responsibility* were emphasized while other values such as *Justice, Peace, Equality, Honesty, Respect, Love, and Patriotism* were not included.

A total of 226 root value expressions were included in the "Active Citizenship" learning field. Most of these values were in the fourth and fifth-grade levels. Root values such as *Responsibility, Freedom, Equality, and Independence* stood out at the fourth-grade level. Root values such as *Freedom, Independence, and Helpfulness* stood out in the fifth-grade level while *Equality, Freedom, and Justice* stood out in the sixth-grade level, and *Equality and Independence* stood out in the seventh-grade level. On the other hand, root values such as *Scientificness, Diligence, Honesty, Aesthetics, and Saving* were not mentioned. This learning field includes subjects related to citizenship education, political science and law (MNE, 2018). Especially when examined in terms of citizenship education, Hoge (2002) states that values of freedom, justice, love, patriotism, and equality are the main values that are required to be taught to students. As a result of this study, it was observed that the values of freedom and equality were commonly included in citizenship education while the values of justice, love and patriotism were included less. Similarly, the National Council of Social Studies-NCSS considers the values of responsibility, respect, diligence, and honesty among the features of an active citizen (NCSS, 2013). In the present study results, it was observed that the value of responsibility was commonly included in textbooks while respect, diligence, and honesty were not mentioned.

90 root value expressions were included in the "Global Connections" learning field. It was observed that the value of *Solidarity* and *Respect* stood out in the fourth-grade level while *Scientificness* stood out in the fifth-grade level,

and the *Peace* root value stood out in the sixth and seventh-grade levels. The “Global Connections” learning field includes acquisitions for students such as respecting other cultures, acknowledging the culture of countries, and comparing with Turkish culture, being aware of the economical relationships with other countries, knowing the global problems, and proposing suggestions for these problems. In the social studies curriculum (MNE, 2018), it was stated that values such as sensitivity and respect to cultural heritage, scientificness, and peace should be acquired to the students in the education of this learning field. From this point of view, it was observed that patriotism, peace, and sensitivity values, which were emphasized in particular in the curriculum were rarely included in the textbooks.

Within the scope of the study, the improvements and changes of root values included in the curriculum were examined by the grade levels. Accordingly, it was concluded that justice, giving importance to the unity of family, and respect values did not change significantly based on grade levels, and they were the least repeated values, among other values. When the findings of the study were examined, it was observed that the justice value was repeated less than other values in the textbooks. Whereas, this value is extremely important in terms of providing social justice and being fair and adopting this behavior accordingly. Similarly, giving importance to the unity of family and respect values are quite important in terms of the harmony of individuals with society and conveying the social culture. Accordingly, the specified values should be given efficiently in the textbooks by considering the socialization and enculturation process of individuals. It was also observed that the peace, independence, solidarity, sensitivity, honesty, love, and aesthetics values were rarely included in the textbooks. Most of these values are crucial in terms of organizing the relationships between individuals and society. Furthermore, as also stated by Çırak (2019) many of these values are important components of democratic values, and thus, democracy education. Additionally, these values are considered as important elements of social studies education. According to Tay, Durmaz, and Şanal (2013), the aim of social studies education is defined as helping young generations to take sensible decisions that are the citizens of a democratic society with different cultures. At this point, realizing the main aims of social studies course and raising active citizens accordingly are possible with the acquisition of these values. It is quite important to include the values specified in the curriculum more efficiently in the social studies textbooks.

Another remarkable finding in the study results is that although the frequency of values decreased or did not change in the fifth and sixth-grade textbooks, the emphasize on most of the values increased in the seventh grade. It was stated that the acquisitions in the prepared curricula were prepared based on the spiral curriculum by the grades (MNE, 2018). Thus, the necessity of preparing the values accordingly comes into prominence. However, it was concluded in the conducted examinations that the root values in the textbooks prepared based on curricula were not organized in a way that they would improve. Accordingly, it can be stated that an integrated curriculum structure was not reflected in the textbooks. Following suggestions were made according to the results of the study;

- In the social studies textbooks, Giving importance to the unity of family, Justice, Independence, Peace, Scientificness, Diligence, Sensitivity, Honesty, Aesthetics, Equality, Respect, Saving, and Patriotism values should be included more in the "Individual and Society" learning fields,
- The integration of root values included in the curricula and the Geography subjects included in the social studies textbooks should be provided,
- In the social studies textbooks, Love, Respect, Honesty, Justice, Equality, Saving, and Helpfulness values should be included more in the "Science, Technology, and Society" learning fields,
- In the social studies textbooks, Peace, Honesty, Equality, Love, Respect, and Patriotism values should be included more in the "Production, Distribution, and Consumption" learning fields,
- In the social studies textbooks, Diligence, Honesty, and Respect values should be included more in the "Active Citizenship" learning fields,
- In the social studies textbooks, Patriotism, Peace, and Sensitivity values should be included more in the "Global Connections" learning fields,
- Overall, Justice, Honesty, Giving importance to the unity of family, Aesthetics, Peace, Independence, Solidarity, Sensitivity, and Love values should be included more in the social studies textbooks,
- Instead of fluctuations in the repetition frequency of root values included in the 2018 social studies curriculum between the fourth and seventh grades, a specific standard can be provided.

ETHICAL TEXT

In this article, journal writing rules, publishing principles, research and publishing ethics rules, journal ethics rules are followed. Responsibility belongs to the author (s) for any violations related to the article.

REFERENCES

- Aktan, O. & Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. [Values in the reading passages that are used in elementary school 5th grade social sciences textbooks]. *Asian Journal of Instruction*, 1(2), 44-55.
- Balcı, F. A. & Yanpar- Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. [Teachers' opinions about the values in primary education social studies curriculum and values education]. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Bursa, S. & Çenegeleci -Köse, T. (2017). Türkiye ve Kanada sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımında karşılaştırılması. [Comparison of Turkish and Canadian social studies curricula in terms of values education]. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(2), 338-372.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.

- Çırak, A. (2019). Demokratik değerler, demokratik eğitim ve sosyal bilgiler eğitimi ilişkisi [The relationship between democratic values, demoratic education and social studies education]. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 5(1), 1-18.
- Çifçi, T. (2016). Coğrafyada değer eğitimi [Values education in geography]. Pegem yayınları. Ankara.
- Demircioğlu, İ. H. & Demircioğlu, E. (2016). Tarih eğitimi ve değerler. In R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (pp.269-286). Ankara: Pegem Akademi.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik [The role of history education in the process of construcing values: Aims, functions and content]. *Journal of Values Education*, 6 (5), 69-88.
- Doğanay, A. (2015). Değerler eğitimi. In C.Öztürk, C. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp. 225-256). Ankara: Pegem Akademi.
- Durkheim, E. (2016). *Eğitim ve sosyoloji*. Ergenekon, P. (trans.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler*. [National and universal values in primary school social studies curriculum]. Unpublished Master Thesis, Çanakkale On Sekiz Mart University, Çanakkale.
- Ersoy, F. & Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. [Examinations of social studies textbooks in terms of approaches of values education]. *Education Science: Theory and Practice*, 12(2), 1535-1558.
- Ertürk, S. (1979). Eğitimde program geliştirme. [Program development in education]. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Evin, İ. & Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. [Content analysis of social studies curriculum and textbooks based national and universal values]. *The Journal of Turkish Educational Sciences*, 2(3), 293-304.
- Fidan, M. & Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. [Introduction to education]. Ankara: Meteksan Yayıncılık.
- Hoge, J. D. (2002) Character education, citizenship education, and the social studies. *The Social Studies*, 93(3), 103-108.
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden? In S. İnan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş* (pp.1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kafadar, T.; Öztürk, C. & Katılmış, A. (2018). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi boyutunda karşılaştırılması [Comparison of the social studies curricula of different countries in terms of values education]. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 154-177.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. [Social studies course and values education]. *Milli Eğitim*, 187, 138-145.
- Karasu-Avcı, E. & Faiz, M. (2018). 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi [Investigation of the skills and values taking place in "Effective Citizenship" theme in 4th and 5th grade social studies text books]. *Interanational Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(1), 1-21.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. [Values education in social studies teaching curriculums at Turkey:

- Historical development, researching of 1998 and 2004 curriculums effectiveness]. Unpublished doctoral dissertation. Marmara University, Institute of Education Sciences, İstanbul.
- Kılıç, D. & Babayiğit, Ö. (2017). Lost values in primary school students. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 2(3) , pp. (81-92).
- Kuş, Z., Merey, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. [Values found in in elementary 4th and 5th grade social studies textbook]. *Journal fo Values Education*, 11 (25), 183-214.
- Kumral, O. (2016). Eğitimin toplumsal temelleri, In F. Susar Kırmızı ve N.Duban (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş* (pp.115-135). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lambert, D. (1999). Geography and moral education in a super complex world: The significance of values education and some remaining dilemmas, *Ethics, Place & Environment*, 2 (1), 5-18.
- Merey, Z., Kuş, Z., & Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. [Comparison of elementary social studies curricula of Turkey and United States on values education]. *Educational Sciences: Theory &Practice*, 12(2), 1613-1632.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. [Qualitative research: A guide to pattern and application]. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Akgül ve A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- MNE, (2005). *Middle school education social studies curriculum (6th and 7th grade)*. Board of Education and Discipline, Ankara, Turkey.
- MNE. (2010b). 18th National education council. Retrieved from: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf
- MNE. (2012). *MNE textbooks and educational materials guide book*. Retrieved from: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf>
- MNE, (2018). *Social studies curriculum (4th – 7th grade)*. Retrieved from: <http://mufredat.meb.gov.tr>.
- NCSS (2013). Effective citizenship. Retrieved from <http://www.socialstudies.org/positions/effectivecitizens>
- Oğuzkan, F. (1981). Eğitim terimleri sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. In M. Safran, (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp.17-46). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Robson, C. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Reboul, O. (1991). Eğitim felsefesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saldana, J. (2016). *The coding manual for qualitative researchers*. Los Angeles, CA: Sage.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. In B. Tay, A. Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp.1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıcan, E. (2006). 1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.

- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması [Comparison of 2006 social studies course curriculum and 2017 social studies course draft curriculum] *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8 (27), 461-487.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitime ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1).67-93.
- Tay, B. & Ünlü, İ. (2016). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değerler eğitimi. In R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (pp.287-322). Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2019). Türkçe sözlük. [Turkish dictionary]. Retrieved from: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.586a615d509569.29138229.
- Tonga, D., & Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. [Acquisition-value relationship in social studies course]. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 91-110.
- Ulusoy, K. (2010). Değer eğitimi: Davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan tarih programlarında değer aktarımı. [Education of values: Transmission of values in the history academic program prepared according to constructivist approach]. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), s. 35-51.
- Ulusoy, K. & Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. In R.Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-II* (pp.59-73). Ankara: Pegem Akademi.
- Varış, F. (1978). Eğitim bilimine giriş. [Introduction to educational science]. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Yel, S. & Aladağ, S. (2015). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. In M. Safran (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp.118-145), Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, S. & Sarpkaya, R. (2015). Eğitimin temel kavramları. In A. Tanrıoğan ve R. Sarpkaya (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (pp.1-42). Ankara: Anı Yayıncılık.

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA KÖK DEĞERLERİN YERİ

Öz

Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) 2018 yılında yayınladığı sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında (4., 5., 6. ve 7. sınıf) yer alma durumunun ve her bir kök değer 4. sınıf ile 7. sınıf düzeyleri arasında geçen zamanda sosyal bilgiler ders kitaplarındaki gelişim süreçlerinin incelenmesi amaçlanan bu araştırma temel nitel araştırma deseni kapsamında yürütülmüştür. Araştırmada veriler; İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf, Ortaokul Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarından (4 adet) doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırma dokümanlarından elde edilen verilere MaxQDA nitel veri analizi programı kullanılarak içerik çözümlemesi yapılmıştır. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan her bir sınıf düzeyi araştırmanın temasını, her bir öğrenme alanı araştırmanın kategorisini ve her bir kök değer de araştırmanın kodunu oluşturmaktadır. Araştırma bağlamında yapılan sosyal bilgiler ders kitabı içerik çözümlemeleri sonucunda; dördüncü sınıf düzeyinde 332, beşinci sınıf düzeyinde 245, altıncı sınıf düzeyinde 256, yedinci sınıf düzeyinde 267 olmak üzere toplam 1.100 kök değer ifadesi belirlenmiştir. Bu kök değer ifadeleri Birey ve Toplum öğrenme alanında (236), Kültür ve Miras öğrenme alanında (234) İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında (43), Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında (165), Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında (104), Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında (225) ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanında (90) adet olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında en fazla Bilimsellik (186), Özgürlük (146), Dayanışma (98), Sorumluluk (95) ve Yardımseverlik (90) kök değerlerine; en az ise Adalet (29), Çalışkanlık (25), Tasarruf (24), Aile birliğine önem verme (11) ve Dürüstlük (9) kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur; sosyal bilgiler ders kitaplarında “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarında Aile birliğine önem verme, Adalet, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Saygı, Tasarruf ve Vatanseverlik değerlerine daha fazla yer verilmelidir. Coğrafya konuları ile öğretim programlarında verilen kök değerlerin bütünleştirilmesi sağlanmalıdır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında Sevgi, Saygı, Dürüstlük, Adalet, Eşitlik, Tasarruf ve Yardımseverlik değerlerine daha fazla yer verilmelidir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında Barış, Dürüstlük, Eşitlik, Sevgi, Saygı ve Vatanseverlik değerlerine daha fazla yer verilmelidir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında Çalışkanlık, Dürüstlük ve Saygı, değerlerine daha fazla yer verilmelidir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında Vatanseverlik, Barış ve Duyarlılık değerlerine daha fazla yer verilmelidir. Genel olarak sosyal bilgiler ders kitaplarında Adalet, Dürüstlük, Aile birliğine önem verme, Estetik, Barış, Bağımsızlık, Dayanışma, Duyarlılık ve Sevgi değerlerine daha fazla yer verilmelidir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer bulan kök değerlerin dördüncü sınıftan yedinci sınıfa giden süreçte tekrarlanma oranlarında dalgalanmaların yerine, belirli bir standart gözetilerek devamlılıkları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler ders kitabı, öğretim programı, kök değer.

GİRİŞ

Eğitim sözcüğü ile ilgili yapılan etimolojik analizlerde eğitimin, yetiştirmek ve büyütmek sözcüklerinden türetildiği görülmektedir (Varış, 1978). Tarihsel açıdan eğitim olgusuna yüklenen anlamları araştıran Reboul'a (1991) göre, tarihsel süreçte eğitmek eylemi öğretmek, biçimlendirmek ve yetiştirmek olmak üzere üç eylemle gerçekleştirilmiştir. Bunlardan yetiştirmek eylemi aile eğitimi ile, öğretmek eylemi okul eğitimi ile ve biçimlendirmek eylemi mesleki uzmanlık ile ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında, eğitmek eylemi içerisinde aileden başlayan okulla devam eden toplumsal bir ilişki süreci bulunmakta, bireyin yaşamı boyunca ihtiyacı olan becerilerin kazandırılması ve aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarının da giderilmesi amaçlanmaktadır (Yılmaz ve Sarpkaya, 2015).

Eğitimle ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Eğitim, Durkheim'e (2016) göre genç nesillerin toplumsallaşması, Ertürk'e (1975) göre kasıtlı ve istendik davranış değişimi, Fidan ve Erden'e (1993) göre kasıtlı kültürleme süreci, Oğuzkan'a (1981) göre bireyin toplumda yer alması için gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmesi, Varış'a (1978) göre bireyin toplumsal yaşamında her yönüyle gelişimini etkileyen dinamiklerle etkileşimi olarak tanımlanmaktadır. Tanımlar incelendiğinde; istendik değişme, kasıtlı kültürleme süreçlerinin ve bireyin toplumdaki yerinin vurgulanması ile eğitimin birey ve toplum arasında bir bağlantı kurduğu, dolayısıyla toplumsal bir işlevi olduğu görülmektedir. Eğitim sürecinde bir yandan bireyin ihtiyaç, beklenti, bilişsel ve duyuşsal gelişimi temele alınırken bir yandan da toplumun beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmaktadır. Dolayısıyla, eğitim sürecinin toplumsallaşmada önemli bir yapı taşı olduğu söylenebilir. Toplumsallaşmaya dönük bir eğitim anlayışı; bireyin doğumdan itibaren aile eğitimi ile başlayıp, akran grupları, kitle iletişim araçları, çeşitli kurumlar, bireyin katıldığı sosyal gruplar ve etkinliklerle devam eden bir süreçtir. Aile eğitimiyle başlayan bu süreçte bireye istendik özellikler kazandırılması, yaşadığı toplumun değerlerini, gelenek ve göreneklerini açık veya örtük bir şekilde bireye aktarılması görevini okullar üstlenmektedir (Kumral, 2016). Okullar eğitimin toplumsal işlevini ortaya çıkaran ve bireye yaşadığı toplumun kültürünü planlı bir şekilde aktaran en önemli toplumsal kurumlardır. Okullarda belirlenen öğretim programlarındaki kazanımlar aracılığıyla planlı ve açık bir şekilde bireye yaşadığı toplumun değerleri, gelenekleri, görenekleri, örf ve adetleri aktarılmaktadır. Bireye yaşadığı toplumun değerleri, gelenekleri, görenekleri, örf ve adetleri aktarılırken en temel amaç bireyin topluma uyum sağlayabilmesidir. Birey bu süreçte toplumun değerleri ve kültürüne uyum sağlayarak bilişsel, duyuşsal, bedensel, kültürel ve toplumsal olarak toplum yapısını oluşturan tüm dinamiklerle etkileşim kurabilecektir.

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre (2019) değer; "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü ve bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Schwartz (1992) değer kavramını; insanların eylemleri seçmesi, bu eylemleri savunması, bireyin kendisini, insanları ve olayları değerlendirmesi amacıyla kullandıkları ölçütler olarak tanımlamaktadır. Ulusoy ve Tay'a (2011) göre değer; bir sosyal yapının varlığını, işleyişini ve devamlılığını sağlayan, onay ve teşvik gören ve sosyal yapıyı oluşturanlar tarafından korunmaya çalışılan inanışlardır. Doğanay'a (2015) göre ise değer; yaşamımızda önem verdiğimiz ve yaşamımızı etkileyen düşünceler olarak ifade edilmektedir. Değer kavramına yönelik tanımlar ve özellikler incelendiğinde; değer kavramının, toplumsal yapıyı etkileyen ve özellikle toplumsal

yapıyla birlikte gelen kültürel öğelerin bireye aktarılmasını sağlayan önemli bir kavram olduğu görülmektedir. Toplumsal değişimin hızlı bir şekilde yaşandığı günümüzde, bireylerin bir yandan bu değişime ayak uydurması sağlanırken, bir yandan da bireylerin toplumsal değerleri kazanması oldukça önemlidir. Yel ve Aladağ'ın (2015) da belirttiği gibi; toplumsal değişim içerisinde bir toplum değerlerinden uzaklaşmışsa, o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır. Dolayısıyla, bireylerin toplumsal değerleri kazanması noktasında değer eğitimi ön plana çıkmaktadır. Değer eğitimi, okullarda eğitim programları aracılığıyla olumlu değerlerin uygun plan, strateji, yöntem ve tekniklerle öğrencilere kazandırılma süreci olarak tanımlanmaktadır (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2016). Değer eğitimi ailede başlayan bir süreçtir. Fakat ailede kazandırılan değerler bilinçli ve sistemli bir şekilde verilmediği için, aileden aileye farklılıklar görülebilir. Dolayısıyla okulların değerlerin sistematik olarak ve programlı bir şekilde verilmesi hususunda oldukça önemli bir görevi bulunmaktadır (Ersoy ve Şahin, 2012). İlkokuldan itibaren bireyler topluma uyum sağlamak amacıyla temel bilgi ve beceriler kazanmaktadır. Bu bilgi ve becerilerin yanı sıra bireylerin inançları, tutumları ve değerlerinin gelişimi de önemlidir. Bu noktada ilkokuldan itibaren planlı bir şekilde verilen değer eğitimi ile bireyler toplumsallaşma sürecine etkin katılabilecek ve dolayısıyla demokratik tutum, değer ve inançlar geliştirebilecektir (Doğanay, 2015; Yel ve Aladağ, 2015).

Bireyin özellikle kendisi ve yaşamını temele alan, bireye yaşadığı toplumun kültürel özellikleri hakkında bilgi veren, bireye ulusal ve evrensel değerler, tutumlar ve inançlar kazandırmayı amaçlayan, toplumsal ve kültürel değerlerin farkında ve bilincinde olmasını hedefleyen en önemli yapılardan birisi sosyal bilgiler eğitimidir (Doğanay, 2015; Özdemir, 2009; Yel ve Aladağ, 2015). İnan (2019) sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçlarını “bireylere tarih bilinci, mekân algısı ve sosyal düşünme becerisi kazandırmak, bireylerin demokrasiye katılmalarını sağlamak, etkili vatandaş yetiştirmek, erdemli insan olmaya rehberlik etmek” olarak sıralamaktadır. Safran (2011) sosyal bilgiler eğitiminde en temel amacın etkili vatandaş yetiştirmek olduğunu vurgulamakta ve etkili vatandaşı, yaşadıkları toplumun kültürünü benimsemiş, içselleştirmiş ve bu kültürü geliştirmeye çaba göstermekte olan birey olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler eğitimi içerisinde de özellikle vurgulanan özelliğin bireyin topluma uyum sağlaması, bu noktada bireyin toplumun kültürel değerlerini benimsemesi olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler eğitimi temel amaçları ve değer eğitiminin önemi göz önüne alındığında, sosyal bilgiler dersinin değer eğitiminin öğrencilere planlı ve programlı bir şekilde kazandırılacağı önemli bir ders olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Schwartz (2012) sosyal bilgiler eğitiminde değer kavramının önemli bir temel kavram olduğunu belirtmektedir.

Değer eğitiminin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yeri incelendiğinde; Türkiye’de 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1998 ve 2005 programlarında değer ve değer eğitiminin sürekli gelişim gösteren önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Tay ve Ünlü, 2016). Özellikle 2005 yılından itibaren hazırlanan programlarda toplumsal ve kültürel değerlerin önemli bir yer kazandığı, programlarda değerler eğitimi vurgusunun artırıldığı, hatta öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin öğretim programlarında ayrı başlıklar halinde vurgulandığı görülmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Türkiye’de özellikle 2010 yılında düzenlenen 18. Millî Eğitim Şurası ve aynı yıl yayımlanan ilk ders genelgesi (MEB, 2010b) ile değer eğitime verilen önem artırılmıştır. Bu yıldan itibaren hazırlanan öğretim programlarında değer eğitimi vurgusunun arttığı görülmüştür. 2018 yılından itibaren uygulanan programlarda ise değer eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersinde değil tüm derslerde verilmesi gerekliliği göz

önüne alınarak hazırlanan tüm öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken değerler “kök değerler (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik)” adı altında belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulama esaslarında kazanımların belirtilen kök değerler ile ilişkilendirildiği ifade edilmiştir (MEB, 2018). Benzer şekilde MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları yönetmeliği (2012) incelendiğinde; hazırlanan ders kitaplarında da öğretim programında vurgulanan kök değerlere ilişkin etkinlikler ve metinler geliştirilerek, bu kök değerlerin içerikte mutlaka yer alması gerektiği ifade edilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında ve ders kitaplarında değerlerin yer verilmesini inceleyen araştırmaların ilgili alan yazında yer aldığı görülmektedir. Alan yazında sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlerin incelenmesine yönelik farklı ülkelerdeki sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin karşılaştırılmasına yönelik araştırmaların (Bursa ve Çengelci-Köse, 2017; Kafadar, Öztürk ve Katılmış, 2018; Merey, Kuş ve Karatekin, 2012); Türkiye’de farklı yıllarda uygulanan sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin yerine yönelik araştırmaların (Balcı ve Yanpar-Yelken, 2013; Ercan, 2001; Evin ve Kafadar, 2004; Kan, 2010; Keskin, 2008; Sarıcan, 2006; Tay, 2017; Tonga ve Uslu, 2015) yer aldığı görülmektedir.

Alan yazında yer alan sosyal bilgiler ders kitaplarına yönelik araştırmalar incelendiğinde ise; ilkökul 5. sınıf ders kitaplarındaki okuma metinlerinde değerlerin incelendiği (Aktan ve Padem, 2013) ; ortaokul 6. ve 7. sınıf ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelendiği (Ersoy ve Şahin, 2012) ; ilkökul 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında değerlerin incelendiği (Kuş, Merey ve Karatekin, 2013) araştırmalara rastlanmıştır. 2018 yılında itibaren uygulamaya giren sosyal bilgiler öğretim programı doğrultusunda hazırlanan ilkökul 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının incelendiği yalnızca bir çalışmaya (Karasu-Avcı ve Faiz, 2018) rastlanmıştır. Yapılan alan yazın incelemelerinde, sosyal bilgiler dersinin yer aldığı 4. sınıftan 7. sınıfa kadar öğretim programları doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında değerlerin kapsamlı olarak incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Sosyal bilgiler dersi özelinde gerek dersin amaçlarında gerekse öğretim programlarında değer eğitimi göz önüne alındığında; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında bu değerlere nasıl yer verildiğinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla 2018 4 – 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan değerlerin ayrıntılı olarak incelenmesi amaçlanan bu araştırmada iki önemli soruya cevap aranmıştır:

1. 2018 öğretim programında yer alan kök değerlerin 4 – 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları öğrenme alanlarında tekrarlanma sıklık ve oranları nedir?
2. Bu değerlerin ilkökul dördüncü sınıftan ortaokul yedinci sınıf düzeyine kadar geçen süreçte gelişim ve değişim durumu nedir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, verilerin toplanması, çözümlenmesi ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılarak, elde edilen bulgulardan hareketle tarafsız yorumlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma Deseni

2018 yılında yayınlanan öğretim programlarında yer alan kök değerlerin, yine öğretim programına göre hazırlanan 4 – 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları öğrenme alanlarında yer alma durumunun incelenmesi amaçlanan bu araştırmada temel nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Temel nitel araştırmalar tüm disiplin alanlarında ve pratikte uygulama alanlarında görülebilir. Bunlar muhtemelen eğitimde bulunan en yaygın nitel araştırma biçimleridir. Temel nitel araştırmalarda veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman çözümlemesi yoluyla toplanır (Merriam, 2013). Yapılan bu araştırmada ise doküman olarak ders kitaplarından yararlanılmıştır. Doküman incelemede yaygın olan bir analiz, dokümanın içindeki nicel analiz olan içerik analizidir. Krippendorff (2004) içerik analizini, metinlerden bağlama doğru tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya yarayan araştırma tekniği olarak tanımlamıştır (Rabson, 2017). Bu çalışmada konunun derinliğine incelenebilmesi adına içerik çözümlemesi türünden faydalanılmıştır. Bu çalışma, araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak yürütülmüştür.

Araştırma Dokümanları

Bu araştırmada; sosyal bilgiler ders kitaplarında (4, 5, 6 ve 7. Sınıf) 2018 öğretim programında yer alan kök değerlerin incelenmesi amaçlandığından doküman incelemesi yöntemi ile veriler toplanmıştır. Bahsi geçen dokümanlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Eğitim bilişim Ağı'nda (EBA) yayınlanan sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Bu dokümanların seçilme kriteri ise; öğrenme alanı temelli hazırlanmış olmaları ve EBA genel ağ ortamından kolay ulaşılır olmalarıdır. Araştırma dokümanlarına yönelik bilgiler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Dokümanlarına Yönelik Bilgiler

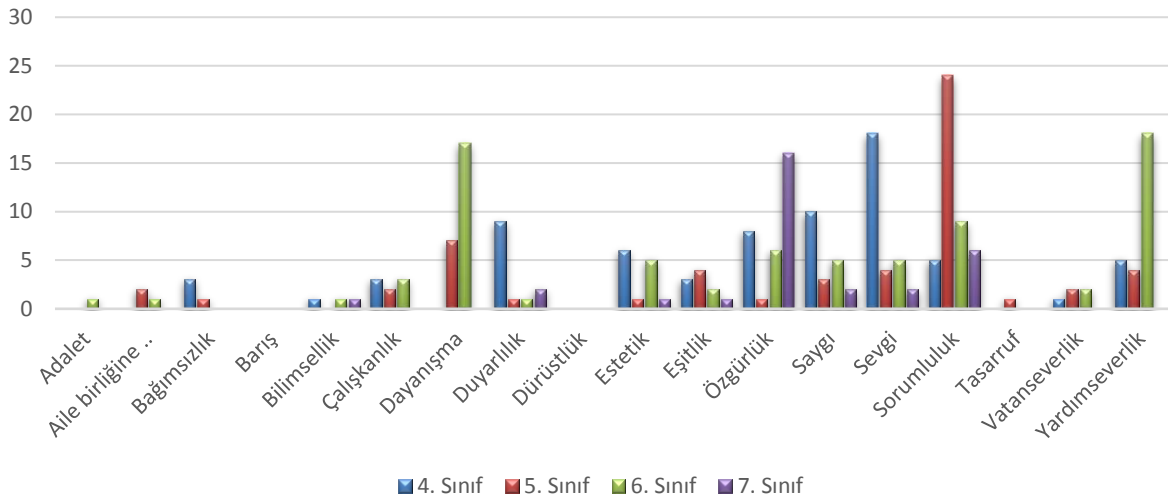
Sınıf Düzeyi	Yazar/lar	Yayınevi Hakkında
İlkokul Sosyal Bilgiler 4	Sami TÜYSÜZ	Tuna Matbaa/Ankara, 2018.
Ortaokul Sosyal Bilgiler 5	Erhan ŞAHİN	Anadol Yayıncılık/Ankara, 2018.
Ortaokul Sosyal Bilgiler 6	Faruk Gökalp Yılmaz	Milli Eğitim Yayınevi
	Hasan Bayraktar	(Netbil Basım ve Yayıncılık)/Ankara, 2018.
	M. Kemal Özden	
	Murat Akpınar	
Ortaokul Sosyal Bilgiler 7	Ömer Evin	
	Gökhan Gültekin	Milli Eğitim Yayınevi
	Murat Akpınar	(Netbil Basım ve Yayıncılık)/Ankara, 2018.
	Mustafa Nohutcu	
	Pınar Özerdoğan	
	Seher Aygün	

Verilerin Çözümlenmesi

Bu araştırmada veriler, doküman incelemesi yönteminin aşamaları uygulanarak toplanmıştır. Bu kapsamda öncelikle ilkokul ve ortaokulda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan güncellenmiş öğretim programları Eğitim Bilişim Ağı'nın (EBA) genel ağ sayfasından dokümanlara ulaşım sağlanmıştır. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök değerler temel alınmıştır. Bu kök değerler bağlamında; adalet, aile birliği, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik sözcükleri bu araştırmada yapılacak çözümleme için belirlenmiş ve tüm dokümanlar bu kapsam çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmanın verileri, içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Creswell (2013) nitel araştırmada içerik analizi işlem basamaklarını; verilerin hazırlanması ve organizasyonu, verilerin kodlanması, kodların ilişkilendirilmesiyle temalara indirgeme, bulguları sunma ve yorumlama olarak ifade etmiştir. Nitel araştırmadaki bir kod, çoğunlukla, dil tabanlı veya görsel verinin bir kısmı için özetleyici, göze çarpan, özü yakalayan ve / veya uyarıcı bir öznitelik atanan bir kelime veya kısa ifadelerdir (Saldana, 2016). Bu araştırmada; temaları sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sınıf düzeyleri, kategorileri öğrenme alanları, kodları da yine öğretim programında yer alan kök değerler oluşturmaktadır. Elde edilen veriler MaxQDA programı ile iki araştırmacı tarafından farklı zaman ve mekânlarda içerik çözümlemesi kapsamında incelenmiştir. Araştırmacılardan biri sosyal bilgiler eğitimi, diğeri eğitim programları ve öğretim alanında uzman öğretim üyesidir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (2016) önerdiği Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 şeklindeki güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %93 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik hesaplarının %70 in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir. Elde edilen sonuca göre araştırmanın güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

BULGULAR

2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer bulan kök değerlerin sosyal bilgiler ders kitapları öğrenme alanlarında yer alma sıklık ve oranları araştırmanın amaçlarından biridir. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan öğrenme alanlarında yer alan değerler ayrı ayrı incelenmiş ve elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur. Sosyal bilgiler ders kitaplarında "Birey ve Toplum" öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 1 de verilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Tekrarlanma Sıklıkları

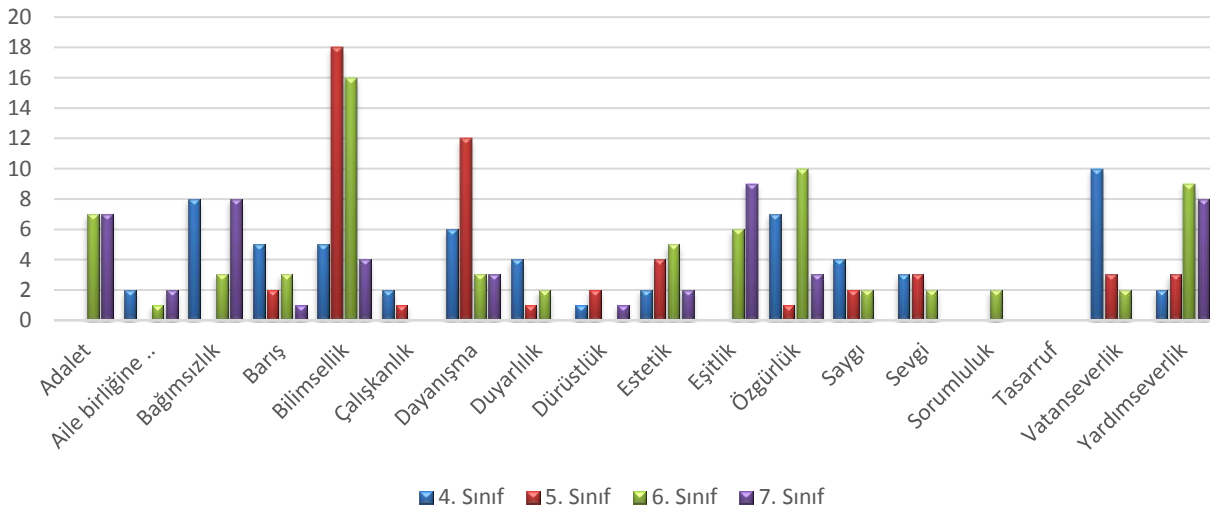
Şekil 1 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Sevgi (f:18; %25.00), Saygı (f:10; %13.89), Duyarlılık (f:9; %12.50), Özgürlük (f:8; %11.11), Estetik (f:6; %8.33), Sorumluluk (f:5; %6.94), Yardımseverlik (f:5; %6.94), Eşitlik (f:3; %4.17), Çalışkanlık (f:3; %4.17), Bağımsızlık (f:3; %4.17), Bilimsellik (f:1; %1.39), Vatanseverlik (f:1; %1.39) olduğu görülmektedir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Barış, Dayanışma, Dürüstlük ve Tasarruf değerleri yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “*Vatanınıza ve milletinize olan sevginizi pekiştirecek, hak ve sorumluluklarınızın farkına varacak, insan hakları konusundaki duyarlılığınızı geliştireceksiniz.*” (Sevgi, Vatanseverlik, Duyarlılık; s.10) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Sorumluluk (f:24; %42.1), Dayanışma (f:7; %12.2), Eşitlik (f:4; %7.02), Sevgi (f:4; %7.02), Yardımseverlik (f:4; %7.02), Saygı (f:3; %5.26), Aile birliğine önem verme (f:2; %3.51), Çalışkanlık (f:2; %3.51), Vatanseverlik (f:2; %3.51), Bağımsızlık (f:1; %1.75), Duyarlılık (f:1; %1.75), Estetik (f:1; %1.75), Özgürlük (f:1; %1.75) ve Tasarruf (f:1; %1.75) olduğu görülmektedir. Adalet, Barış, Bilimsellik ve Dürüstlük değerlerine yer verilmemiştir. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “*Sosyal Bilgiler dersi, bir insan olarak doğuştan itibaren var olan haklarımızı bilmenin önemini ve birbirimize karşı olan sorumluluklarımızı kavramamızı sağlar.*” (Sorumluluk; s.11) örnek verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Yardımseverlik (f:18; %23.6), Dayanışma (f:17; %22.3), Sorumluluk (f:9; %11.8), Özgürlük (f:6; %7.89), Estetik (f:5; %6.58), Saygı (f:5; %6.58), Sevgi (f:5; %6.58), Çalışkanlık (f:3; %3.95), Eşitlik (f:2; %2.63), Vatanseverlik (f:2; %2.63), Adalet (f:1; %1.32), Aile birliğine önem verme (f:1; %1.32), Bilimsellik (f:1; %1.32) ve Duyarlılık (f:1; %1.32) olduğu görülmektedir. Ancak Bağımsızlık, Barış, Dürüstlük ve Tasarruf gibi değerlere de hiç değinilmemiştir. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “*Birey ve Toplum*” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler;

“Sevinçlerimizin ve üzüntülerimizin paylaşıldığı ilk yer olan ailemiz hayatımız boyunca yer alacağımız gruplar içinde en önemlisidir. Bu yüzden aile içi roller sevgi, saygı, dayanışma ve yardımseverlik duygularıyla yerine getirilmelidir.” (Yardımseverlik, Dayanışma, Aile birliğine önem verme, Sevgi, Saygı; s.13) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Özgürlük (f:16; %51.6), Sorumluluk (f:6; %19.3), Duyarlılık (f:2; %6.45), Saygı (f:2; %6.45), Sevgi (f:2; %6.45), Bilimsellik (f:1; %3.23), Estetik (f:1; %3.23) ve Eşitlik (f:1; %3.23) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Dayanışma, Dürüstlük, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik gibi değerlerin de yer verilmediği görülmektedir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Kimi zaman kişisel haklarımıza, kitle iletişim özgürlüğümüze veya özel hayatımızın gizliliğine müdahale edilmiş olabilir. Böyle durumlarda haklarımız ve haklarımızı arama yollarını bilmek vatandaşlık sorumluluğumuzdur. Örneğin basın yayın organlarında hakkımızda gerçeğe aykırı bir yayın yapılabilir. Bu durumda yayının mahkeme yoluyla düzeltilmesini (tekzip) isteyebilirsiniz.” (Özgürlük, Sorumluluk; s.35) örnek verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Kültür ve Miras” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 2 de verilmiştir.

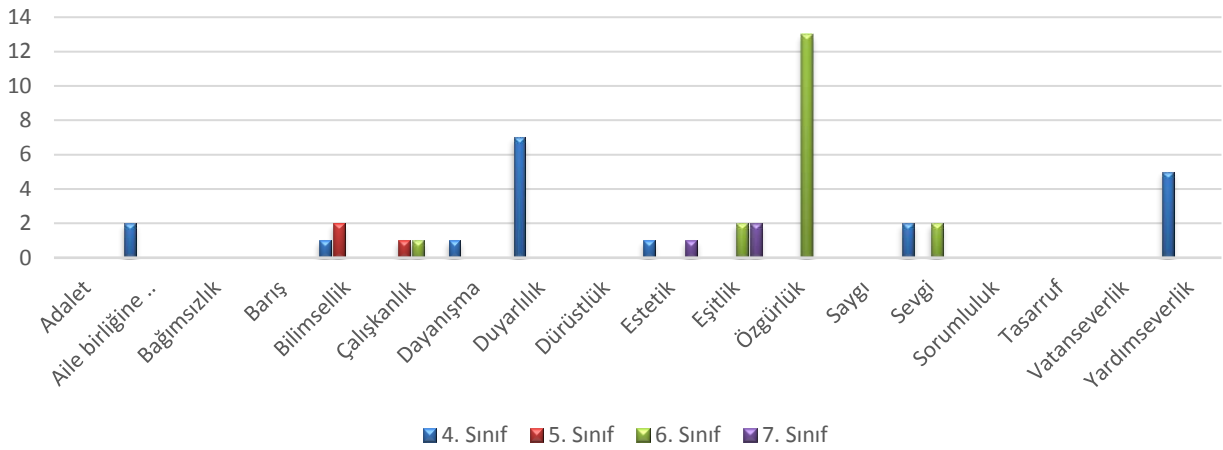
Şekil 2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Tekrarlanma Sıklıkları

Şekil 2 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Vatanseverlik (f:10; %16.39), Bağımsızlık (f:8; %13.11), Özgürlük (f:7; %11.48), Dayanışma (f:6; %9.84), Barış (f:5; %8.20), Bilimsellik (f:5; %8.20), Duyarlılık (f:4; %6.56), Saygı (f:4; %6.56), Sevgi (f:3; %4.92), Aile birliğine önem verme (f:2; %3.28), Çalışkanlık (f:2; %3.28), Estetik (f:2; %3.28), Yardımseverlik (f:2; %3.28) ve Dürüstlük (f:1; %1.64) olduğu görülmektedir. Adalet, Sorumluluk ve Tasarruf değerlerine bu öğrenme alanında yer verilmemiştir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Mondros Ateşkes Anlaşması’nın ardından güney illerimiz önce İngilizlerin daha sonra da Fransızların işgaline uğradı. Adana, Maraş, Antep ve Urfa’ya giren Fransızlar bölgede yaşayan Ermenilerle iş birliği yaptılar.” (Özgürlük; s.52) örnek olarak verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında *Bilimsellik* ve *Dayanışma* değerleri ön plana çıkmaktadır. Bu öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:18; %34.62), Dayanışma (f:12; %23.08), Estetik (f:4; %7.69), Sevgi (f:3; %5.77), Vatanseverlik (f:3; %5.77), Yardımseverlik (f:3; %5.77), Barış (f:2; %3.85), Dürüstlük (f:2; %3.85), Saygı (f:2; %3.85), Çalışkanlık (f:1; %1.92), Duyarlılık (f:1; %1.92) ve Özgürlük (f:1; %1.92) olduğu görülmektedir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Eşitlik, Sorumluluk ve Tasarruf gibi değerler bu öğrenme alanının 5. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Bu yönetim anlayışının sağladığı özgür düşünce ortamı İyonların bilim, astronomi, sanat, tıp ve felsefe alanında ilerlemelerine zemin hazırlamıştır” (Bilimsellik, Özgürlük; s.37) örnek olarak verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında Bilimsellik, Özgürlük, Yardımseverlik ve Adalet gibi değerlerin tekrarlandığı görülmektedir. Bu öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:16; %21.92), Özgürlük (f:10; %13.70), Yardımseverlik (f:9; %12.33), Adalet (f:7; %9.59), Eşitlik (f:6; %8.22), Estetik (f:5; %6.85), Bağımsızlık (f:3; %4.11), Barış (f:3; %4.11), Dayanışma (f:3; %4.11), Duyarlılık (f:2; %2.74), Saygı (f:2; %2.74), Sevgi (f:2; %2.74), Sorumluluk (f:2; %2.74), Vatanseverlik (f:2; %2.74) ve Aile birliğine önem verme (f:1; %1.37) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Çalışkanlık ve Tasarruf gibi değerler bu öğrenme alanının 6. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Törenin değişmeyen hükümleri adalet, iyilik ve eşitliktir.” (Adalet, Yardımseverlik, Eşitlik; s.43) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında Eşitlik, Yardımseverlik, Bağımsızlık ve Adalet gibi değerlerin daha sık tekrarlandığı görülmektedir. Bu öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Eşitlik (f:9; %18.75), Bağımsızlık (f:8; %16.67), Yardımseverlik (f:8; %16.67), Adalet (f:7; %14.58), Bilimsellik (f:4; %8.33), Dayanışma (f:3; %6.25), Özgürlük (f:3; %6.25), Aile birliğine önem verme (f:2; %4.17), Estetik (f:2; %4.17), Barış (f:1; %2.08) ve Dürüstlük (f:1; %2.08) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Dürüstlük, Çalışkanlık ve Tasarruf gibi değerler ile ilgili ifadeler değinilmemiştir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Fatih Sultan Mehmed’in fetih için yaptığı tüm hazırlıklar yaşamış olduğu çağın bilim ve teknolojisinden de faydalandığını göstermektedir. Bu teknolojinin de yardımıyla II. Mehmed 54 gün içerisinde geçilmez sanılan surları yıkıp fethi gerçekleştirmiştir.” (Bilimsellik; s.56) örnek verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 3 te verilmiştir.

Şekil 3. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Tekrarlanma Sıklıkları

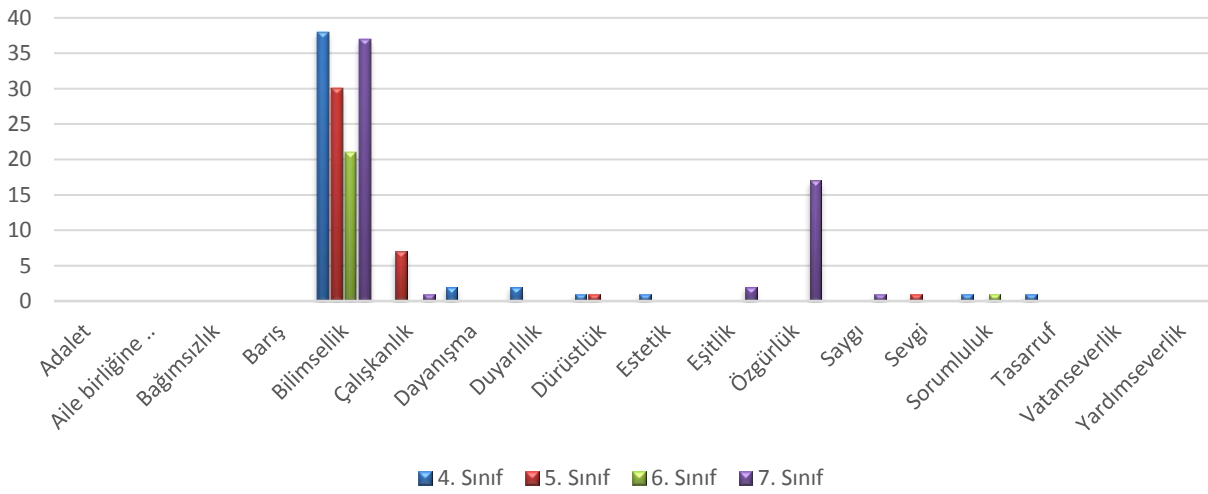
Şekil 3 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Duyarlılık (f:7; %36.84), Yardımseverlik (f:5; %26.32), Aile birliğine önem verme (f:2; %10.53), Sevgi (f:2; %10.53), Bilimsellik (f:1; %5.26), Dayanışma (f:1; %5.26) ve Estetik (f:1; %5.26) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Dürüstlük, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sorumluluk, Tasarruf ve Vatanseverlik gibi değerler ile ilgili ifadelerle değinilmemiştir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadelerle; “Vişne ağacındaki sevimli serçeler hayatıma renk kattı. Onları tanıdıktan sonra kuşlara ve doğaya olan sevgimin daha da arttığını hissettim. Böylece doğadaki varlıklara ve doğal çevreye duyarlı olmamız gerektiğini daha iyi anladım.” (Duyarlılık, Sevgi; s.72) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:2; %66.67) ve Çalışkanlık (f:1; %33.33) olduğu görülmektedir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık Barış, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yurtseverlik gibi değerler 5. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadelerle; “Dünya’mızın ortalama sıcaklığının artmasıyla birlikte buzullar erimeye başlar. Bu da buzullarda yaşayan canlıların yaşamını tehdit eder ve kıyıya yakın yerleşim birimlerinin sular altında kalmasına yol açabilir.” (Bilimsellik; s.85) örnek verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Özgürlük (f:13; %72.22), Eşitlik (f:2; %11.11), Sevgi (f:2; %11.11) ve Çalışkanlık (f:1; %5.56) olduğu görülmektedir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Saygı, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yurtseverlik gibi değerler 6. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadelerle;

“Yerleşme ve seyahat özgürlüğümüz İnsan Hakları Bildirgesi ve Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır.” (Özgürlük; s.118) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Eşitlik (f:2; %66.67) ve Estetik (f:1; %33.33) olduğu görülmektedir. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yurtseverlik gibi değerler 7. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Meridyenlerin uzunlukları birbirine eşit ve yay şeklindedir.” (Eşitlik; s.95) örnek verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 4 te verilmiştir.

Şekil 4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Oranları

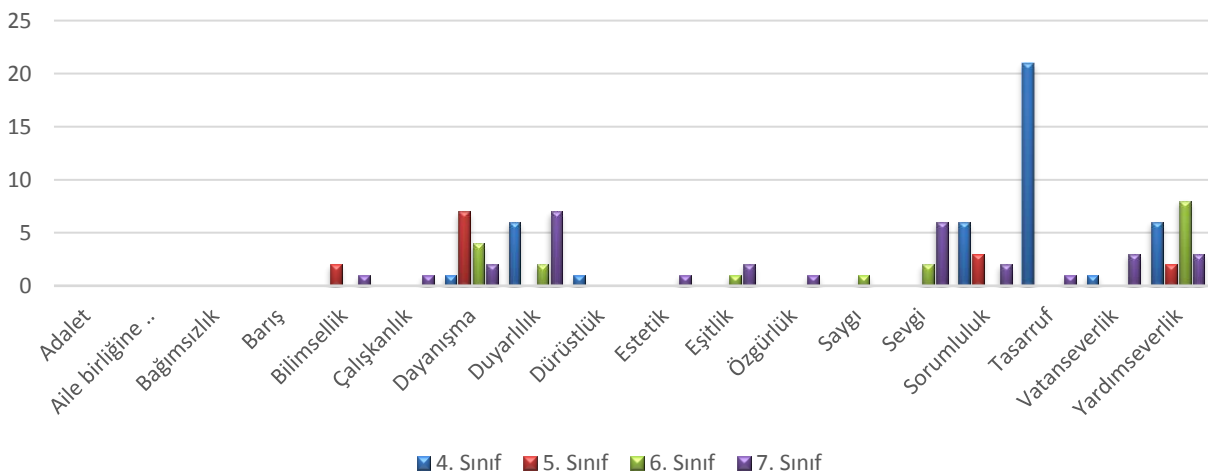
Şekil 4 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Bilimsellik (f:38; %82.6), Dayanışma (f:2; %4.35), Duyarlılık (f:2; %4.35), Dürüstlük (f:1; %2.17), Estetik (f:1; %2.17), Sorumluluk (f:1; %2.17) ve Tasarruf (f:1; %2.17) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Vatanseverlik ve Yurtseverlik gibi değerler 4. sınıf düzeyinde yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Lambanın gelişimine katkıda bulunmuş en önemli isim Thomas Edison (Tamis Edison) oldu. Edison defalarca başarısızlığa uğramasına rağmen denemelerinden vazgeçmedi. Bu sabırlı çalışmalarının sonunda da karbon teli kullandığı, uzun süre yanan, yüksek verimli lambayı üretti.” (Bilimsellik; s.104) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:30; %76.9), Çalışkanlık (f:7; %17.9), Dürüstlük (f:1; %2.56) ve Sevgi (f:1; %2.56) olduğu görülmektedir. Bu değerlerin aksine Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Dayanışma, Duyarlılık, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerlerinin yer almadığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “İnsanların geçmiş dönemlerde ortaya koyduğu buluşlar sonraki dönemlerde teknolojinin ilerlemesini kolaylaştırmıştır. Yazı, kâğıt, matbaa, tekerlek, para, pusula ve ampul gibi temel buluşlar zamanla geliştirilmiştir. Özellikle yazı, kâğıt ve matbaanın yaygınlaşması sayesinde insanlar bilgi birikimlerini artırmışlar ve yeni buluşlar yapma imkânına sahip olmuşlardır. Her yeni buluş hayatımızı daha da kolaylaştırmış, sosyal ve toplumsal ilişkilerimizi etkilemiştir.” (Bilimsellik; s.96) örnek verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:21; %95.4) ve Sorumluluk (f:1; 4.55) olduğu görülmektedir. Adalet, aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerlerine değinilmediği görülmektedir. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Sosyal Bilgiler dersinde yaşadığımız çevreyi ve dünyayı tanıyoruz. Tarihimizin sayfalarında geziniyor, etkin bir vatandaş olma becerileri kazanıyoruz. Bize bu bilgi ve becerileri kazandıran tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi ve sosyoloji gibi bilimler Sosyal Bilimler olarak adlandırılmaktadır.” (Bilimsellik; s.123) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:37; %63.7), Özgürlük (f:17; %29.3), Eşitlik (f:2; %3.45), Çalışkanlık (f:1; %1.72) ve Saygı (f:1; %1.72) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerleri yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Türk-İslam bilim insanları hiçbir menfaat beklemeden kendilerini sadece bilime adanmışlardır. Bu insanların çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına rağmen vazgeçmemeleri, vakitlerinin büyük çoğunluğunu çalışmalarına ayırmaları da bilimsel gelişmelere katkı sağlamıştır.” (Bilimsellik, Çalışkanlık; s.149) örnek verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 5’te verilmiştir.

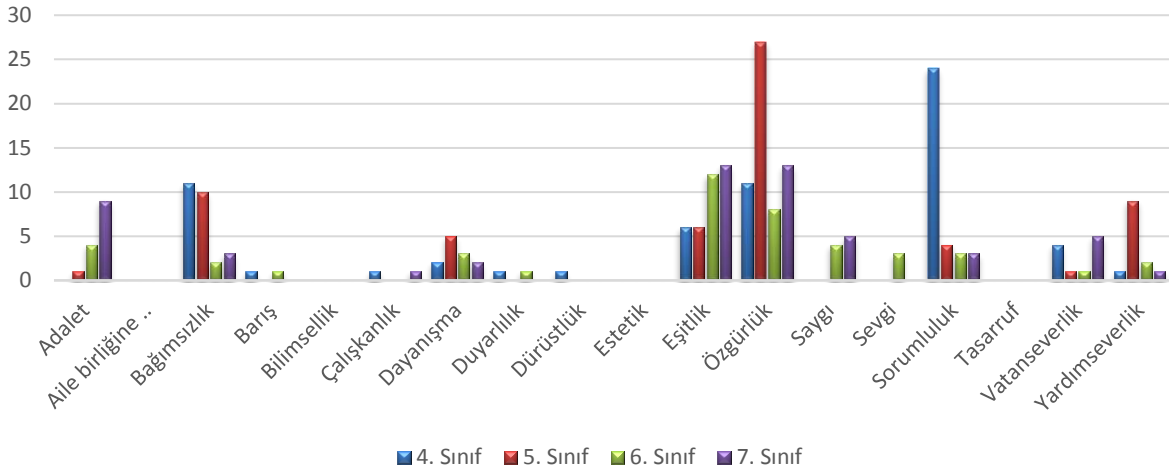
Şekil 5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Oranları

Şekil 5 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Tasarruf (f:21; %50.0), Duyarlılık (f:6; %14.29), Sorumluluk (f:6; %14.29), Yardımseverlik (f:6; %14.29), Dayanışma (f:1; %2.38), Dürüstlük (f:1; %2.38) ve Vatanseverlik (f:1; %2.38) olduğu görülmektedir. Diğer yandan; Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı ve Sevgi değerlerinin yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Bu yarışmalar öğrencileri israfın zararları hakkında düşünmeye teşvik eder. Onlarda israfı ilgili farkındalık ve duyarlılık meydana getirir.” (Tasarruf, Duyarlılık; s.143) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Dayanışma (f:7; %50.0), Sorumluluk (f:3; %21.43), Bilimsellik (f:2; 14.29), Yardımseverlik (f:2; %14.29) olduğu görülmektedir. Bu değerlerin haricinde Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Tasarruf ve Vatanseverlik gibi değerler yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “İnsanlar düşün, kına gecesi ve sünnet gibi sosyal aktivitelerini evlerinin önünde yapardı. Ailelerinden gördükleri kültürel değerleri korumaya özen gösterirlerdi. İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma oldukça güçlüydü.” (Dayanışma, Yardımseverlik; s.133) örnek verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Yardımseverlik (f:8; %40.0) Dayanışma (f:4; %20.0), Duyarlılık (f:2; %10.0), Sevgi (f:2; %10.0), Eşitlik (f:1; %5.0) ve Saygı (f:1; %5.0) olduğu görülmektedir. Bu değerlerin aksine Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dürüstlük Estetik, Özgürlük, Sorumluluk, Tasarruf ve Vatanseverlik gibi değerlerin yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Vakıflar insanlar arasında din, dil, ırk, düşünce farkı gözetmeden ihtiyaç sahiplerine yardım götürmüşlerdir.” (Yardımseverlik, Eşitlik; s.169) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Duyarlılık (f:7; %23.33), Sevgi (f:6; %20.0), Vatanseverlik (f:3; %10.0), Yardımseverlik (f:3; %10.0), Dayanışma (f:2; %6.67), Eşitlik (f:2; %6.67), Sorumluluk (f:2; %6.67), Bilimsellik (f:1; %3.33), Çalışkanlık (f:1; %3.33), Estetik (f:1; %3.33), Özgürlük (f:1; %3.33), Tasarruf (f:1; %3.33) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Dürüstlük, Saygı vb. değerler yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “1894 yılında Sivas Şarkışla’ya bağlı Sivrialan köyünde dünyaya gelen Âşık Veysel (Şatıroğlu), tam bir tabiat aşığıdır. Âşık Veysel halk müziğimize birçok eser kazandırmıştır. Bu eserlerden biri de “Kara Toprak” isimli türküsüdür. Toprağın hayatımızdaki yerini türkülerine yansıtan Âşık Veysel, vasiyetinde de bizlere adeta tabiat sevgisi dersi vermiştir.” (Duyarlılık; Sevgi; s.148) örnek olarak verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 6 da verilmiştir.

Şekil 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Etkin Vatandaşlık” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Oranları

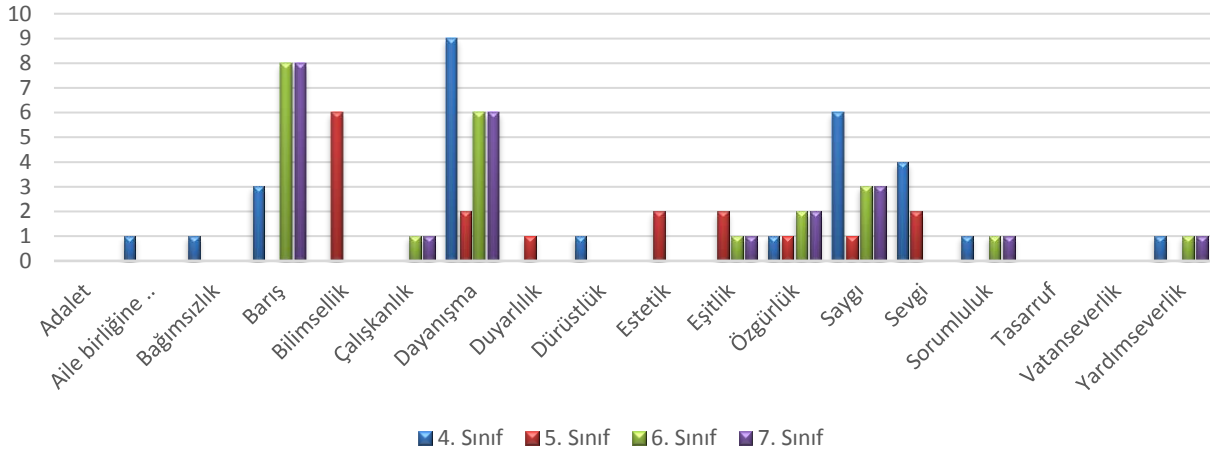
Şekil 6 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Sorumluluk (f:24; %37.50), Bağımsızlık (f:11; %17.19), Özgürlük (f:11; %17.19), Eşitlik (f:6; %9.38), Vatanseverlik (f:4; %6.25), Dayanışma (f:2; 3.13), Barış (f:1; %1.56), Çalışkanlık (f:1; %1.56), Duyarlılık (f:1; %1.56), Dürüstlük (f:1; %1.56), Yardımseverlik (f:1; %1.56) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bilimsellik, Estetik, Saygı, Sevgi ve Tasarruf değerlerinin yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “*Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; *Özgürlükler sınırsız değildir. Bu nedenle insanlar evde, okulda, sokakta veya trafikte istedikleri gibi davranamazlar. Örneğin bir sürücü ‘Benim özgürlüğüm var.’ diyerek kırmızı ışıktan geçemez. Aynı şekilde hiç kimse ‘Yerlere çöp atma özgürlüğüm var.’ veya ‘Toplu taşıma araçlarında yüksek sesle konuşurum.’ diyerek sorumsuzca davranamaz.”* (Sorumluluk, Özgürlük; s.157) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Özgürlük (f:27; %42.86), Bağımsızlık (f:10; %15.87), Yardımseverlik (f:9; %14.29), Eşitlik (f:6; %9.52), Dayanışma (f:5; %7.94), Sorumluluk (f:4; %6.35), Adalet (f:1; 1.59), Vatanseverlik (f:1; 1.59) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Aile birliğine önem verme, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Saygı, Sevgi ve Tasarruf değerleri yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “*Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; *“Bireyler kendi hür iradeleriyle düşüncelerini ifade eder. Yeri geldiğinde kendi haklarını savunmak için düşünce özgürlüğüne başvurur.”* (Bağımsızlık, Özgürlük; s.170) örnek verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “*Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Eşitlik (f:12; %27.27), Özgürlük (f:8; %18.18), Adalet (f:4; %9.09), Saygı (f:4; %9.09), Dayanışma (f:3; %6.82), Sevgi (f:3; %6.82), Sorumluluk (f:3; %6.82), Bağımsızlık (f:2; %4.55), Yardımseverlik (f:2; %4.55), Barış (f:1; %2.27), Duyarlılık (f:1; %2.27), Vatanseverlik (f:1; %2.27) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Aile birliğine önem verme, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dürüstlük, Estetik ve Tasarruf değerlerine yer verilmemiştir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “*Etkin*

Vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; *“Eski Türk devletlerinde adalet bir devlet töresi idi. Hakan bile kanuna aykırı davranırsa cezalandırılırdı.”* (Adalet, Eşitlik; s.199) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı *“Etkin Vatandaşlık”* öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Özgürlük (f:13; %23.64), Eşitlik (f:13; %23.64), Adalet (f:9; %16.36), Saygı (f:5; %9.09), Vatanseverlik (f:5; %9.09), Bağımsızlık (f:3; %5.45), Sorumluluk (f:3; %5.45), Dayanışma (f:2; %3.64), Çalışkanlık (f:1; %1.82), Yardımseverlik (f:1; %1.82) olduğu görülmektedir. Aile birliğine önem verme, Barış, Bilimsellik, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Sevgi ve Tasarruf değerlerine rastlanmamıştır. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı *“Etkin Vatandaşlık”* öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; *“Demokratik toplumsal yaşam eşitlik, hak ve adalet üzerine kuruludur.”* (Eşitlik, Adalet; s.201) örnek verilebilir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanının kök değerlerin tekrarlanma sıklıkları Şekil 7 de verilmiştir.

Şekil 7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanının Kök Değerlerin Oranları

Şekil 7 incelendiğinde; 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı *“Küresel Bağlantılar”* öğrenme alanında yer alan değerler ve oranları; Dayanışma (f:9; %32.14), Saygı (f:6; %21.43), Sevgi (f:4; %14.29), Barış (f:3; %10.71), Aile birliğine önem verme (f:1; %3.57), Bağımsızlık (f:1; %3.57), Dürüstlük (f:1; %3.57), Özgürlük (f:1; %3.57), Sorumluluk (f:1; %3.57), Yardımseverlik (f:1; %3.57) olduğu görülmektedir. Bu değerlerin yanında Adalet, Bilimsellik, Çalışkanlık, Duyarlılık, Estetik, Eşitlik, Tasarruf ve Vatanseverlik gibi değerler öğrenme alanında yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı *“Küresel Bağlantılar”* öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; *“Türkiye-Türkmenistan iş birliği dış politika, ticaret ve ekonomi, kültür ve eğitim başta olmak üzere her alanda olumlu bir seyir izlemektedir.”* (Dayanışma; s.184) örnek verilebilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı *“Küresel Bağlantılar”* öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Bilimsellik (f:6; %35.29), Dayanışma (f:2; %11.76), Estetik (f:2; %11.76), Eşitlik (f:2; %11.76), Sevgi (f:2; %11.76), Duyarlılık (f:1; %11.76), Özgürlük (f:1; %11.76), Saygı (f:1; %11.76) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Çalışkanlık, Dürüstlük, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik değerleri öğrenme alanında yer almamıştır. Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı *“Küresel Bağlantılar”* öğrenme alanında yer alan

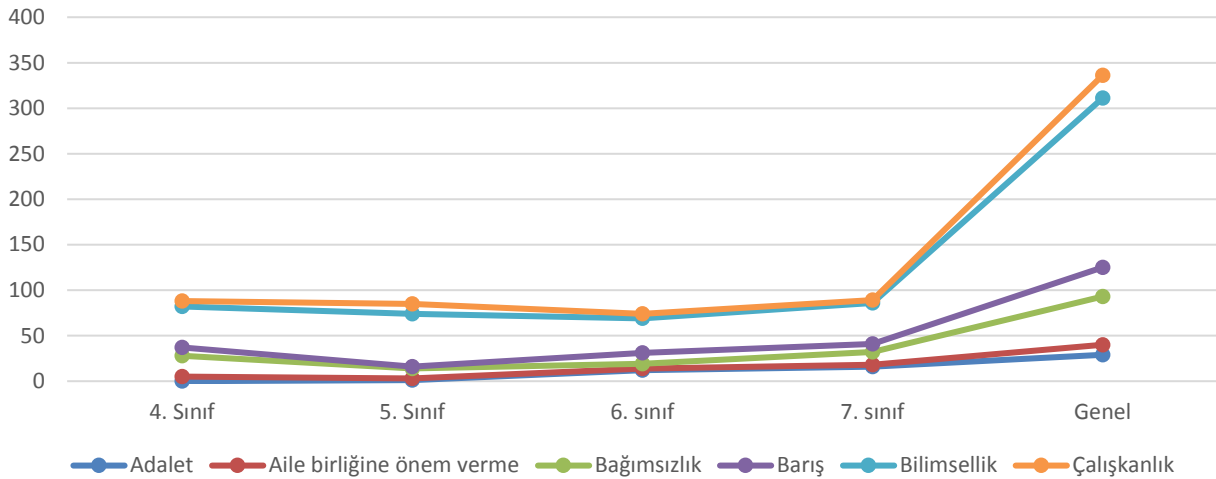
değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Bazı bilim insanlarının yaptığı çalışmalar sonucunda tüm insanlığın ihtiyaçlarını karşılayacak teknolojiler geliştirilmiştir. Elde edilen bilgiler sonucunda icat edilen araç gereçler hayatı kolaylaştırmıştır.” (Bilimsellik; s.191) örnek olarak verilebilir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Barış (f:8; %34.78), Dayanışma (f:6; %26.09), Saygı (f:3; %13.04), Özgürlük (f:2; %8.70), Çalışkanlık (f:1; 4.35), Eşitlik (f:1; 4.35), Sorumluluk (f:1; 4.35), Yardımseverlik (f:1; 4.35) olduğu görülmektedir. Diğer yandan Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Bilimsellik, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Sevgi, Tasarruf ve Vatanseverlik değerlerinin yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Türk dili konuşan ülkeler arasında kapsamlı iş birliğini teşvik etmektir. Bölgesel ve küresel barışa katkıda bulunmaktır. Türk Konseyi kapsamındaki iş birliği üye ülkeler arasındaki ortak tarih, kültür, kimlik ve Türk dili konuşan halkların dil birliğinden kaynaklanan özel dayanışma temelinde oluşturulmaktadır.” (Dayanışma, Barış; s.223) örnek verilebilir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerler ve oranlar; Barış (f:8; %36.36), Dayanışma (f:6; %26.09), Saygı (f:3; %13.04), Özgürlük (f:2; %8.70), Çalışkanlık (f:1; %4.35), Eşitlik (f:1; %4.35), Sorumluluk (f:1; %4.35) ve Yardımseverlik (f:1; %4.35) olduğu görülmektedir. Bu değerlerin aksine Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Bilimsellik, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Sevgi, Tasarruf ve Vatanseverlik değerlerinin yer almadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlere yönelik doğrudan ifadeler; “Atatürk uluslararası anlayış, iş birliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün bir lider; bir inkılapçı, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaştan ilk önderdir. İnsan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusudur.” (Saygı, Barış, Eşitlik, Dayanışma, Özgürlük, Çalışkanlık; s.220) örnek verilebilir.

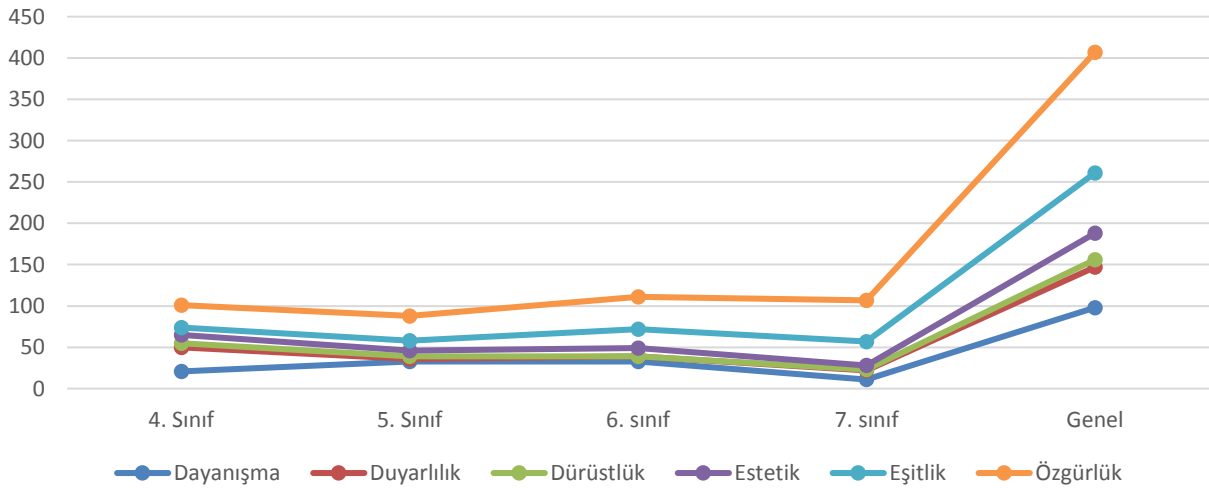
Kök Değerlerin 4 – 7. Sınıf Gelişim Süreci

Bu bölümde araştırmanın amaçlarından biri olan; kök değerlerin 4 – 7. sınıf gelişim süreci bulgu ve yorumlar ile incelenmeye çalışılmıştır. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik ve Çalışkanlık Kök Değerlerinin 4-7. Sınıf gelişim süreci Şekil 8 de verilmiştir.

Şekil 8. Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik ve Çalışkanlık Kök Değerlerinin 4 – 7. Sınıf Gelişim Süreci

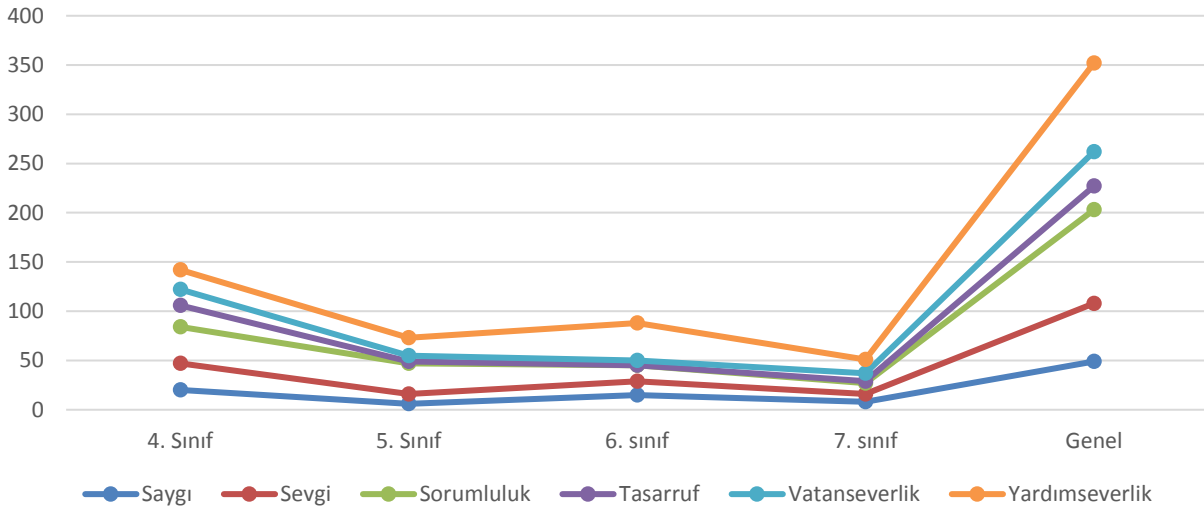
Şekil 8 incelendiğinde; *Adalet*, *Aile birliğine önem verme*, *Bağımsızlık*, *Barış*, *Bilimsellik* ve *Çalışkanlık* kök değerlerinin 4 – 7. sınıf gelişim sürecinde çok keskin değişimler olmadığı, *Bağımsızlık*, *Barış*, *Bilimsellik* ve *Çalışkanlık* kök değerlerinin dördüncü sınıf ile yedinci sınıf düzeyleri arasında önemli bir fark olmadığı, *Adalet* ve *Aile birliğine önem verme* kök değerlerinin bu süreçte çok az da olsa arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu artış oranının kök değer ifadelerinin tekrarlanma sıklıkları incelendiğinde yetersiz olduğu sonucu önem kazanmaktadır.

Şekil 9. Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik ve Özgürlük Kök Değerlerinin 4 – 7. Sınıf Gelişim Süreci

Şekil 9 incelendiğinde; *Dayanışma*, *Duyarlılık*, *Dürüstlük*, *Estetik*, *Eşitlik* ve *Özgürlük* kök değerlerinin 4 – 7. sınıf gelişim süreci incelendiğinde *Dayanışma* kök değeri hariç diğer kök değerlerin dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçişte azaldığı ancak altıncı sınıfta düzeyinde tekrar arttığı ve nihai olarak yedinci sınıf düzeyinde bahsedilen kök değer ifadelerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında *Özgürlük* kök değeri haricinde

diğer kök değerler yedinci sınıf düzeyinde dördüncü sınıftaki oranlarından daha da az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan her sınıf düzeyinde en sık tekrarlanan kök değer *Özgürlük*, en az tekrarlanan kök değer ise *Dayanışmadır*.

Şekil 10. Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik Kök Değerlerinin 4 – 7. Sınıf Gelişim Süreci

Şekil 10 incelendiğinde; *Saygı*, *Sevgi*, *Sorumluluk*, *Tasarruf*, *Vatanseverlik* ve *Yardımseverlik* kök değerleri diğer sınıf düzeylerine nazaran en sık dördüncü sınıf düzeyinde tekrarlanmıştır. Beşinci sınıf düzeyinde azalan tekrarlanma altıncı sınıf düzeyinde hafif bir artış gösterse de yedinci sınıf düzeyinde tekrar azalmıştır. Bu altı değer içerisinde her sınıf düzeyinde de en sık tekrarlanan *Sorumluluk*, en az tekrarlanan ise *Saygı* kök değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe sosyal bilgiler ders kitaplarında *Saygı*, *Sevgi*, *Sorumluluk*, *Tasarruf*, *Vatanseverlik* ve *Yardımseverlik* gibi kök değerlerin ifadeleri daha az geçmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada 2018 4 - 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında yer alan değerler öğrenme alanları ve sınıf düzeylerine göre gelişim ve değişimleri doğrultusunda incelenmiştir. Bu doğrultuda, “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarında 236 kök değer ifadesi yer almaktadır. “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarında yer alan değerler 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde farklılaşma göstermektedir. Buna göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi “Birey ve Toplum” öğrenme alanında *Sevgi* değeri, beşinci sınıf düzeyinde *Sorumluluk*, altıncı sınıf düzeyinde *Yardımseverlik* ve *Dayanışma*, yedinci sınıf düzeyinde *Özgürlük* değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ön plana çıkan değerlerin aksine *Adalet*, *Barış*, *Dürüstlük* ve *Tasarruf* gibi değerlere hiç değinilmediği görülmektedir. *Aile birliğine önem verme*, *Bilimsellik*, *Çalışkanlık* ve *Vatanseverlik* gibi değerlere de nadiren değinilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında (MEB, 2018) bu öğrenme alanının psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji ile ilgili olduğu ifade edilmektedir. Bu öğrenme alanında, bireyin kendini tanıması, toplumdaki farklı özelliklerdeki insanlara saygı duyması, bireyin katıldığı sosyal gruplardaki görev ve

sorumluluklarının farkına varması, toplumla uyum içinde yaşaması, toplumsal birlikteliğin sağlanmasında bireyin rollerinin farkında olması üzerine odaklanılmaktadır. Bu bağlamda incelenen ders kitaplarında sınıf düzeylerine göre bu öğrenme alanının *Sevgi, Sorumluluk, Yardımseverlik, Dayanışma* ve *Özgürlük* kök değerleri ile temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsallaşma vurgusunun temele alındığı bu öğrenme alanında aile ve aile birliğine önem verme değerinin nadiren vurgulandığı görülmektedir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürünü öğrendiği en önemli yer ailedir ve birey değerleri öğrenmeye bu süreçte başlamaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler ders kitaplarında aile ve aile birliğine önem verme değerine verilen önemin artırılması gerekmektedir. Bu değerlerin yanı sıra toplumsallaşma sürecinde önemli değerler arasında görülen adalet, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, saygı, tasarruf, vatanseverlik değerlerinin bu öğrenme alanında ders kitaplarında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç ve Babayigit (2017) tarafından yapılan araştırmada ilkököl öğrencilerinin sevgi, saygı ve sorumluluk değerlerinde azalma olduğu ve öğrencilerin genel anlamda benmerkezci oldukları, sosyalleşme sorunları yaşadıkları belirlenmiştir. Özellikle sosyal bilgiler dersinin sosyalleşme, toplumsallaşma ve değer eğitimindeki yeri düşünüldüğünde, bu değer ve kavramlara olan vurgunun ders kitaplarında artırılması önem arz etmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanında 234 kök değer ifadesi yer almaktadır. Dördüncü sınıf düzeyinde *Vatanseverlik* değeri, beşinci sınıf düzeyinde *Bilimsellik* ve *Dayanışma*, altıncı sınıf düzeyinde *Bilimsellik*, *Özgürlük* ve *Yardımseverlik*, yedinci sınıf düzeyinde *Eşitlik* ve *Bağımsızlık* değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ön plana çıkan değerlerin aksine *Aile birliğine önem verme*, *Çalışkanlık*, *Sorumluluk* ve *Sevgi* gibi değerlere nadiren değinilmiştir. Sosyal bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanlarının *Vatanseverlik*, *Bilimsellik*, *Dayanışma*, *Eşitlik*, *Bağımsızlık*, *Yardımseverlik* ve *Özgürlük* kök değerleri ile temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı daha çok tarih eğitime odaklanmaktadır. Demircioğlu ve Tokdemir’in (2008) belirttiği gibi, kültürel mirasın aktarımında öğrencilere milli ve manevi değerlerin kazandırılması, bilimsellik, dayanışma, hoşgörülü olma gibi önemli becerilerin öğretimi söz konusudur. Yine Ulusoy (2010) milli kültürün kazandırılması, insan hakları, adalet gibi pek çok değer tarihinin önemli bir parçası olduğunu ifade etmekte; öğrencilerin tarih eğitimi aracılığıyla yurttaşlık bilinci, saygı, sorumluluk, milli kültüre bağlılık, hoşgörü gibi değerleri kazanabileceğine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle özellikle öğrencilerde milli kimliğin oluşturulması için bu değerlerin kazandırılması önemlidir. Araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarında genel anlamda belirtilen değerlere yer verildiği görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında diğer öğrenme alanlarına nazaran daha az (43) kök değer ifadelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu öğrenme alanının büyük bir bölümünde coğrafya konuları yer almaktadır. Bu öğrenme alanında dördüncü sınıf düzeyinde *Duyarlılık* ve *Yardımseverlik*, beşinci sınıf düzeyinde çok az oranda olsa da *Bilimsellik*, altıncı sınıf düzeyinde keza *Özgürlük*, yedinci sınıf düzeyinde *Eşitlik* gibi kök değerlerin öne çıktığı görülmektedir. Diğer yandan bu öğrenme alanında *Adalet*, *Bağımsızlık*, *Barış*, *Dürüstlük*, *Saygı*, *Sorumluluk*, *Tasarruf* ve *Vatanseverlik* gibi kök değerlere hiç yer verilmemiştir. Lambert (1999) coğrafya öğretim programları ve ders kitapları özelinde değer eğitime yer verilmediğini, fakat coğrafya öğretiminde değerlerin yer alabileceği pek çok konu alanının bulunduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde Çifçi (2016) de coğrafya

konularının pek çoğu ile değer eğitiminin bütünleştirilebileceğini ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle, sosyal bilgiler dersinde yer verilen coğrafya konuları ile öğretim programlarında verilen değerlerin bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 165 kök değer ifadesine yer verilmiştir. Bu kök değerler her sınıf düzeyinde genelde *Bilimsellik* ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır. *Bilimsellik* kök değerine ek olarak yedinci sınıf düzeyinde *Özgürlük* kök değeri de ön plana çıkmaktadır. Ancak *Adalet*, *Aile birliğine önem verme*, *Bağımsızlık*, *Barış*, *Sevgi*, *Vatanseverlik* ve *Yardımseverlik* kök değerlerine hiç değinilmemiştir. Bu öğrenme alanının öğrencilerin bilimsel gelişmelerin farkında olması, bilimsel araştırma yapma becerileri, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplum üzerindeki etkilerinin farkında olması, özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirmesi üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan incelemelerde ders kitaplarında da bilimsellik ve özgürlük değerlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Fakat bu öğrenme alanında yer alan bir başka yapı teknolojinin toplumsal ilişkiler üzerinde etkisi olmasına rağmen, konu içerisinde yer verilebilecek sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik, tasarruf ve yardımseverlik gibi pek çok değer ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu öğrenme alanında oldukça sınırlı sayıda değere yer verildiği görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında toplamda 106 kök değer ifadesi yer almakla birlikte özellikle *Tasarruf* ve bir nebze *Sorumluluk* kök değerlerinin diğerlerinden daha çok ön plana çıktığı ve bu durumun yalnızca dördüncü sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında beşinci sınıf düzeyinde *Dayanışma*, altıncı sınıf düzeyinde *Yardımseverlik* ve yedinci sınıf düzeyinde *Duyarlılık* ve *Sevgi* gibi kök değerler de öne çıkmaktadır. Öğretim programında bu öğrenme alanının özellikle ekonomi ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (MEB, 2018). Bu noktadan hareketle, öğrenme alanı içerisinde öğrencilere bilinçli tüketici olma, ailesi ve çevresinde ekonomik faaliyetlerin farkında olma, ilgi duyduğu meslekleri araştırma ve özelliklerinin farkında olma, kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının görev ve sorumluluklarını araştırma gibi özellikler kazandırma esas alınmıştır. Yapılan incelemelerde de öğrenme alanında vurgu yapılması beklenen tasarruf, sorumluluk, duyarlılık gibi değerlerin ön plana çıktığı; bu değerleri dışında kalan adalet, barış, eşitlik, dürüstlük, saygı, sevgi, vatanseverlik gibi değerlere yer verilmediği görülmektedir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında toplamda 226 kök değer ifadesi yer almaktadır. Bu değerlerin çoğunluğu dördüncü ve beşinci sınıf düzeyinde yer almaktadır. Dördüncü sınıf düzeyinde *Sorumluluk*, *Özgürlük*, *Eşitlik* ve *Bağımsızlık* gibi kök değerler öne çıkmaktadır. Beşinci sınıf düzeyinde *Özgürlük*, *Bağımsızlık* ve *Yardımseverlik* kök değerleri, altıncı sınıf düzeyinde *Eşitlik*, *Özgürlük* ve *Adalet*, yedinci sınıf düzeyinde ise *Eşitlik* ve *Bağımsızlık* gibi kök değerlerin öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanında *Bilimsellik*, *Çalışkanlık*, *Dürüstlük*, *Estetik* ve *Tasarruf* kök değerlerine hiç değinilmemiştir. Bu öğrenme alanı vatandaşlık eğitimi, siyaset bilimi ve hukuk ile ilgili konuları içermektedir (MEB, 2018). Özellikle vatandaşlık eğitimi doğrultusunda incelendiğinde, Hoge (2002) vatandaşlık eğitiminde özgürlük, adalet, saygı, vatanseverlik, eşitlik değerlerinin öğrencilere kazandırılması gereken temel değerler olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırma sonucunda bu temel değerlerden özgürlük ve eşitlik değerlerinin vatandaşlık eğitiminde sıklıkla yer verildiği, fakat adalet, saygı ve vatanseverlik değerlerinin ise daha az yer verildiği görülmektedir. Benzer şekilde Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council of Social Studies-NCSS) sorumluluk,

saygı, çalışkanlık ve dürüstlük değerlerini etkili vatandaşın özellikleri içerisinde belirtmektedir (NCSS, 2013). Eldeki araştırma sonuçlarında ise, bu değerlerden sorumluluk değerinin daha sıklıkla ders kitaplarında yer aldığı; fakat saygı, çalışkanlık ve dürüstlük değerine hiç değinilmediği görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 90 kök değer ifadesi yer almaktadır. Dördüncü sınıf düzeyinde *Dayanışma* ve *Saygı*, beşinci sınıf düzeyinde *Bilimsellik*, altıncı ve yedinci sınıf düzeylerinde *Barış* kök değerleri öne çıkmaktadır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı farklı kültürlerle saygı, dünya ülkelerinin kültürlerini tanıma ve Türk kültürü ile karşılaştırma, diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerin farkında olma, medyanın kültür üzerindeki etkilerinin farkında olma, küresel sorunları bilme ve bunlara çözüm önerileri getirme gibi öğrenci kazanımlarını içermektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında (MEB, 2018) bu öğrenme alanının işlenişinde kültürel mirasa duyarlılık ve saygı, bilimsellik, barış gibi değerlerin özellikle öğrenciler tarafından kazanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu noktadan bakıldığında, bu öğrenme alanı kapsamında ders kitaplarında öğretim programında özellikle vurgulanan vatanseverlik, barış, duyarlılık değerlerine nadiren yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında ayrıca öğretim programında yer alan kök değerlerin sınıf düzeylerine göre gelişim ve değişimleri incelenmiştir. Bu doğrultuda adalet, aile birliğine önem verme ve saygı değerlerinin sınıf düzeyleri bazında çok fazla değişim göstermediği ve diğer değerler arasında en az tekrarlanan değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, özellikle adalet değerinin ders kitaplarında diğer değerlerden daha az tekrar ettiği görülmektedir. Oysaki bu değer, toplumsal adaletin sağlanması, bireyin adil olma davranışını benimseyerek buna göre yaşamını düzenlemesi açısından oldukça önemlidir. Yine aile birliğine önem verme ve saygı değerleri de bireyin toplumla uyumu, toplum kültürünün aktarımı açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, belirtilen bu değerlerin bireyin toplumsallaşması ve kültürleme süreci göz önüne alınarak, ders kitaplarında etkili olarak verilmelidir. Barış, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, sevgi, estetik değerlerinin de benzer şekilde ders kitaplarında nadiren yer verildiği görülmektedir. Bu değerlerin pek çoğu birey ile toplum arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca bu değerlerin pek çoğu Çırak'ın (2019) da belirttiği gibi demokratik değerlerin, dolayısıyla demokrasi eğitiminin önemli bileşenlerinden biridir. Ayrıca aynı zamanda bu değerler sosyal bilgiler eğitiminin önemli bir parçası olarak düşünülmektedir. Tay, Durmaz ve Şanal'a (2013) göre sosyal bilgiler eğitiminin amacı, dünyada farklı kültürlerle sahip demokratik bir toplum vatandaşları olarak genç nesillerin mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmak olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada hem sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarının gerçekleştirilmesi, hem de bu doğrultuda etkili vatandaşlar yetiştirilmesi bu değerlerin kazandırılması ile mümkündür. Özellikle sosyal bilgiler ders kitaplarında öğretim programında belirtilen değerlerin daha etkili bir şekilde verilmesi oldukça önemlidir.

Araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir diğer bulgu ise, genel anlamda değerlerin beşinci ve altıncı sınıf ders kitaplarında azaldığı ya da değişim göstermediği görülmekte; yedinci sınıfta pek çok değer vurgusunun artış gösterdiği görülmektedir. Hazırlanan öğretim programlarında kazanımların sınıf düzeylerine göre sarmal programlama temele alınarak düzenlendiği ifade edilmektedir (MEB, 2018). Dolayısıyla değerlerin de benzer şekilde düzenlenmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Fakat yapılan incelemelerde öğretim programları temele alınarak hazırlanan ders kitaplarında kök değer ifadelerinin gelişim gösterecek şekilde düzenlenmediği sonucuna

ulaşmıştır. Bu doğrultuda bütünleştirilmiş bir öğretim programı yapısının ders kitaplarına yansıtılmadığı söylenebilir. Araştırmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulmuştur;

- Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarında Aile birliğine önem verme, Adalet, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Saygı, Tasarruf ve Vatanseverlik değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer verilen Coğrafya konuları ile öğretim programlarında verilen kök değerlerin bütünleştirilmesi sağlanmalı,
- Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında Sevgi, Saygı, Dürüstlük, Adalet, Eşitlik, Tasarruf ve Yardımseverlik değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında Barış, Dürüstlük, Eşitlik, Sevgi, Saygı ve Vatanseverlik değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında Çalışkanlık, Dürüstlük ve Saygı, değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında Vatanseverlik, Barış ve Duyarlılık değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- Genel olarak sosyal bilgiler ders kitaplarında Adalet, Dürüstlük, Aile birliğine önem verme, Estetik, Barış, Bağımsızlık, Dayanışma, Duyarlılık ve Sevgi değerlerine daha fazla yer verilmeli,
- 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer bulan kök değerlerin dördüncü sınıftan yedinci sınıfa giden süreçte tekrarlanma oranlarında dalgalanmaların yerine, belirli bir standart gözetilerek devamlılıkları sağlanabilir.

ETİK METNİ

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir.

KAYNAKÇA

- Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asian Journal of Instruction*, 1(2), 44-55.
- Balcı, F. A. ve Yanpar- Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Bursa, S. ve Çenengelci -Köse, T. (2017). Türkiye ve Kanada sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımında karşılaştırılması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(2), 338-372.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.

- Çırak, A. (2019). Demokratik değerler, demokratik eğitim ve sosyal bilgiler eğitimi ilişkisi. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 5(1), 1-18.
- Çifçi, T. (2016). *Coğrafyada değer eğitimi*. Pegem yayınları. Ankara.
- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, E. (2016). Tarih eğitimi ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s.269-286). Ankara: Pegem Akademi.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Journal of Values Education*, 6(5), 69-88.
- Doğanay, A. (2015). Değerler eğitimi. C.Öztürk. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 225-256). Ankara: Pegem Akademi.
- Durkheim, E. (2016). *Eğitim ve sosyoloji*. P. Ergenekon (Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Education Science: Theory and Practice*, 12(2), 1535-1558.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *The Journal of Turkish Educational Sciences*, 2(3), 293-304.
- Fidan, M. ve Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Ankara: Meteksan Yayıncılık.
- Hoge, J. D. (2002) Character education, citizenship education, and the social studies. *The Social Studies*, 93(3), 103-108,
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden? S. İnan (Ed.) *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş* içinde (s.1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kafadar, T.; Öztürk, C. ve Katılmış, A. (2018). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi boyutunda karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 154-177.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim*, 187, 138-145.
- Karasu-Avcı, E. ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Interanational Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(1), 1-21.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, D. ve Babayiğit, Ö. (2017). Lost values in primary school students. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 2(3) , pp. (81-92).
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Journal fo Values Education*, 11(25), 183-214.
- Kumral, O. (2016). Eğitimin toplumsal temelleri, F. Susar Kırmızı ve N.Duban (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (s.115-135). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Lambert, D. (1999). Geography and moral education in a super complex world: The significance of values education and some remaining dilemmas, *Ethics, Place & Environment*, 2(1), 5-18.
- Merey, Z., Kuş, Z., ve Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(2), 1613-1632.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB. (2005). *Ortaokul sosyal bilgiler öğretimi programı (6 ve 7. Sınıf)*. Eğitim ve Disiplin Kurulu, Ankara, Turkey.
- MEB. (2010b). 18. Millî eğitim şurası. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf adresinden alınmıştır.
- MEB. (2012). *MEB ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf> adresinden alınmıştır.
- MEB, (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (4 – 7. Sınıf)*. <http://mufredat.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Akgül ve A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- NCSS (2013). *Effective citizenship*. <http://www.socialstudies.org/positions/effectivecitizens> adresinden alınmıştır.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. In M. Safran, (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp.17-46). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Robson, C. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Reboul, O. (1991). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saldana, J. (2016). *The coding manual for qualitative researchers*. Los Angeles, CA: Sage.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay, A. Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıcan, E. (2006). *1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitime ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1).67-93.
- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2016). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değerler eğitimi. In R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (pp.287-322). Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2019). *Türkçe sözlük*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.586a615d509569.29138229 adresinden alınmıştır.

- Tonga, D., ve Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91-110.
- Ulusoy, K. (2010). Değer eğitimi: Davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan tarih programlarında değer aktarımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), s. 35-51.
- Ulusoy, K. ve Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. In R.Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-II* (pp.59-73). Ankara: Pegem Akademi.
- Varış, F. (1978). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2015). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. In M. Safran (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (pp.118-145), Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, S. ve Sarpkaya, R. (2015). Eğitimin temel kavramları. In A. Tanrıöğen ve R. Sarpkaya (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (pp.1-42). Ankara: Anı Yayıncılık.